

Національний технічний університет
"Дніпровська політехніка"

Навчально-науковий Інститут економіки
Фінансово-економічний факультет

Кафедра економічного аналізу і фінансів

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи
ступеню бакалавр

студента Явір Марії Андріївни
(ПІБ)
академічної групи 072-19-1 (денна форма навчання)
(шифр)
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код і назва спеціальності)
освітньо-професійної програми: «Фінанси, банківська справа та страхування»
на тему: «Оцінка якості кредитного портфеля АТ КБ «ОТП Банк»»

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
Кваліфікаційної роботи	Єрмошкіна О.В.			
Рецензент	Шинкаренко У.А.			
Нормоконтролер	Федорова О.Г.			

Дніпро
2023

**Національний технічний університет
"Дніпровська політехніка"**

ЗАТВЕРДЖЕНО:

завідувач кафедри
економічного аналізу і фінансів
(повна назва)

_____ **Д.С. Букрєва**
(підпис) (прізвище, ініціали)
« _____ » _____ 2023 року

**ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеню бакалавр**

студенту **Явір Марії Андріївні** _____ академічної групи **072-19-1**
(прізвище, ініціали) (шифр)

спеціальності **072 «Фінанси, банківська справа та страхування»**
(код і назва спеціальності)

На тему: **«Оцінка якості кредитного портфеля АТ КБ «ОТП Банк»»**

затверджену наказом ректора НТУ "Дніпровська політехніка" від **09.05.2023р. №334-с**

Розділ	Зміст	Термін виконання
ВСТУП	Актуальність теми, мета і завдання, об'єкт і предмет роботи, методи, наукова та практична цінність, апробація результатів, публікації, структура роботи	01.05.2023-03.05.2023
Розділ 1	Теоретико-методологічні основи оцінки якості кредитного портфеля комерційного банку	04.05.2023-14.05.2023
Розділ 2	Оцінка якості кредитного портфеля ат «отб банк»	15.05.2023-24.05.2023
Розділ 3	Основні напрями оптимізації механізму управління кредитним портфелем банку	25.05.2023-04.06.2023
ВИСНОВКИ		05.06.2023-07.06.2023
Демонстраційний матеріал	Підготовка демонстраційного матеріалу до захисту	08.06.2023-11.06.2023

Завдання видано

_____ (підпис керівника)

Єрмошкіна О.В.

_____ (прізвище, ініціали)

Дата видачі завдання **17.04.2023 р.**

Дата подання до екзаменаційної комісії **12.06.2023 р.**

Завдання прийнято до виконання

_____ (підпис студента)

Явір М. А.

_____ (прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Явір М.А. – Оцінка якості кредитного портфеля АТ КБ «ОТП Банк» – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота бакалавра ОП «Фінанси, банківська справа та страхування» за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування. – НТУ «Дніпровська політехніка», Дніпро, 2023.

Мета кваліфікаційної роботи – оцінка якості кредитного портфеля АТ «ОТП Банк» та теоретичне обґрунтування шляхів вдосконалення кредитного портфеля на основі його управління і формування.

У вступі обґрунтована актуальність теми, зазначено задачі кваліфікаційної роботи, визначено об'єкт і предмет дослідження.

У першому розділі визначена сутність та структура кредитного портфеля, розглянуті методи оцінки якості кредитного портфеля та висвітлений зв'язок якості кредитного портфеля та системою управління фінансовими ризиками.

У другому розділі проведена оцінка якості кредитного портфеля АТ «ОТП Банк», а також проведена порівняльна характеристика кредитного портфеля OTP Group.

У третьому розділі висвітлено основні проблеми зниження якості кредитного портфеля АТ «ОТП Банк», та обґрунтовано теоретичні аспекти його вдосконалення шляхом зміни управління кредитним портфелем.

КРЕДИТНИЙ ПОРТФЕЛЬ, РИЗИК, ДОХІДНІСТЬ, ЛІКВІДНІСТЬ, РЕЗЕРВИ, BASEL, NPL.

ABSTRACT

Yavir M.A. - Assessment of the credit portfolio's quality of the JSC "OTP Bank" - Manuscript.

Qualification work for obtaining an educational qualification level of bachelor in specialty 072 Finance, Banking and Insurance - Dnipro University of Technology, Dnipro, 2023

The purpose of the qualification work is to assess the quality of the loan portfolio of OTP Bank JSC and to theoretically substantiate ways to improve the loan portfolio based on its management and formation.

The introduction substantiates the relevance of the topic, specifies the objectives of the qualification work, and defines the object and subject of the study.

The first section defines the essence and structure of the loan portfolio, considers methods of assessing the quality of the loan portfolio and highlights the relationship between the quality of the loan portfolio and the financial risk management system.

The second section assesses the quality of the loan portfolio of JSC OTP Bank and provides a comparative characterization of the loan portfolio of OTP Group/.

The third section highlights the main problems of reducing the quality of the loan portfolio of "OTP Bank" JSC, and substantiates the theoretical aspects of its improvement by changing the management of the loan portfolio.

LOAN PORTFOLIO, RISK, PROFITABILITY, LIQUIDITY, RESERVES, BASEL, NPL.

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	3
РОЗДІЛ 1	9
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ЯКОСТІ	9
КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	9
1.1. Сутність та структура кредитного портфеля комерційного банку ...	9
1.3. Необхідність моніторингу кредитного портфеля як система управління фінансовими ризиками	25
Висновки до розділу 1	29
РОЗДІЛ 2	31
ОЦІНКА ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ АТ «ОТП БАНК»	31
2.1. Загальна характеристика діяльності АТ «ОТП Банк» та його місце в банківській системі України	31
2.2. Аналіз кредитного портфеля АТ «ОТП Банк»	33
2.3. Практика управління кредитним портфелем та якість кредитного портфеля в OTP Group	44
Висновки до розділу 2	59
РОЗДІЛ 3	61
ОСНОВНІ НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ	61
3.1. Основні проблеми управління кредитним портфелем банку	61
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	77
ДОДАТОК А	81
ДОДАТОК Б	82
ДОДАТОК В	83

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах подальшого поглиблення економічних реформ та лібералізації банківської системи важливу роль відіграють кредитні операції. Оскільки кредитні операції комерційних банків є діяльністю, що приносить банку прибуток, забезпечення стабільності рівня якості кредитного портфеля сьогодні є одним із головних завдань банків.

Кредитування є першочерговим видом діяльності для комерційних банків, оскільки зниження якості кредитного портфеля комерційних банків негативно позначається на їх фінансовій стійкості, тобто збільшення частки прострочених кредитів в обсязі кредитів призводить до різкого зниження кредитів в ліквідності банку. Отже, ефективне управління кредитним портфелем комерційних банків дозволяє задовольнити потреби суб'єктів господарювання в кредиті.

Важливе значення мають завдання збільшення обсягів банківських кредитів, спрямованих на економічний розвиток країни, збільшення кількості різноманітного майна та суб'єктів господарювання, які ними користуються, раціонального розміщення банками кредитів, підвищення їх ефективності, забезпечення своєчасного стягнення відсотків за кредитами.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є визначення та дослідження основних показників якості кредитного портфелю комерційного банку та обґрунтування шляхів покращення управління кредитним портфелем для підвищення його якості.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено такі завдання:

- розкрити сутність та економічний зміст кредитного портфелю банку;
- визначити основні методи оцінки якості кредитного портфеля;
- проаналізувати якість кредитного портфеля АТ «ОТП Банк»;
- провести порівняння кредитних портфелів OTP Group
- визначити шляхи вдосконалення управління кредитним портфелем в сучасних умовах.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження виступає процес оцінки кредитного портфеля на прикладі АТ «ОТП Банк»

Предмет дослідження. Предметом дослідження є методичні підходи, практичні аспекти та система економічних відносин в питанні оцінки якості кредитного портфеля.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою кваліфікаційної роботи є загальноекономічна література та наукові статті, дослідження економістів щодо ефективного управління кредитним портфелем комерційних банків, інтерв'ю з науковцями та представниками галузі, аналіз їх письмових та усних відгуків, експертні оцінки, спостереження за процесами, економічні події. системний підхід до процесів, висновки, пропозиції та рекомендації у відповідних сферах шляхом порівняльного аналізу з досвідом автора. У процесі вивчення теми, крім загальноекономічних методів, використовувалися спеціальні підходи до структурування даних, такі як порівняння, узагальнення теоретичних і практичних матеріалів, системний аналіз.

Велику увагу приділяється вивченню організації кредитної діяльності комерційних банків як у вітчизняній, так і в зарубіжній економічній літературі. Це свідчить про важливість даної проблематики для банківської сфери і потребу у пошуку шляхів її оптимізації. З вітчизняних учених слід виділити Васюренко О.В, Гладких Д.Д., Гуцал І.С., Заруба Ю.А. Серед зарубіжних економістів внесок у розвиток даної теми зробили Ван - Хуз Д.Д., Габбард Р. Г., Е. Дж. Долан, Б. Едвардс.

Інформаційна база. Під час проведення дослідження використовувалась різноманітна інформаційна база, яка включала наступні джерела: законодавство України, що стосується функціонування банківської діяльності; звіти комерційних банків та Національного банку України; наукові монографії, статті та дослідження, що присвячені даній тематиці; інформаційний простір Інтернету.

Прикладна цінність дослідження полягає у розробці теоретичних положень, спрямованих на підвищення якості кредитного портфеля, які допоможуть вдосконалити управління кредитним портфелем банку.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження були представлені та доповідалися на студентській науково-практичній On-line конференції «Трансформація національної фінансової моделі післявоєнного відновлення України».

Особистий внесок. Кваліфікаційна робота є самостійною працею, в процесі якої усі розрахунки та діаграми виконані автором самостійно.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів з висновками після кожного розділу, загального висновку, списку використаних джерел та додатків. Також містить 20 рисунків, 5 таблиць, 7 формул, список використаних джерел з 39 найменувань та 3 додатки. Загальний обсяг роботи – 83 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1. Сутність та структура кредитного портфеля комерційного банку

Серед активних операцій банку кредитування відіграє ключову роль, через ці операції банк отримує значну частину доходу. Формування якісного кредитного портфеля та дієве управління ним є невід'ємною частиною діяльності банку. Питання управління кредитним портфелем, його сутності та методичним аспектам якості займалися вітчизняні та закордонні науковці.

Вітчизняні науковці приділяють увагу різноманітним методологічним та практичним аспектам, пов'язаних з кредитною діяльністю банку, а саме:

- управлінню кредитним портфелем (Бугель Ю. В. [1-2]; Бондаренко Л. [3]; Гаряга Л. О. [4]; Куліш Г. П., Кот М. А. [5]; Макаренко Ю. П., Самойлова Д. О. [6]; Примостка Л. О. [7] та інші);

- аналізу кредитного портфеля (А. В. Антипенко, В. В. Охріменко [8]; Л. І. Бровко, Ю. В. Сорока, [9]; Пашков А. М. [10]; Соловей Н. В., Скрипниченко І. О. [11] та інші);

- методам та інструментам вдосконалення управління кредитним портфелем банку в сучасних умовах (Степаненко С. В., Римар О. Г., Гулюк О. І. [12] та інші);

- управління кредитними ризиками (Радова Н. В., Гаркуша Ю. О. [13]; Лінтур І., Ковач С. [14] та інші).

Також досліджується роль Національного банку України в забезпеченні ефективності кредитної діяльності та кредитного портфеля банку (Дем'яненко І. В., Бандура Ю. В. [15], О. В. Коптюх [16] та інші).

Термін "кредитний портфель" використовується в банківській сфері та виник з потреби описати загальний обсяг кредитів, які надає банк своїм

клієнтам. Хоча точний початок використання терміну не може бути встановлений, можна сказати, що впровадження поняття "кредитний портфель" пов'язане з розвитком банківської сфери та відповідними змінами у банківській практиці. Наприклад, на початку ХХ століття були запроваджені спеціалізовані кредитні установи, які надавали кредити на розвиток окремих галузей промисловості. У цей час, ці кредити надавалися на основі відносин "кредитор-боржник" і не пов'язувалися зі загальним обсягом кредитів установи. Проте, з розвитком банківської сфери та зростанням кількості клієнтів, які отримували кредити, виникла необхідність в описі загального обсягу кредитів, які надає банк, що й призвело до використання терміну "кредитний портфель". Найбільш універсальне значення цього поняття запропонував професор Раєвський К. Є., так на його думку кредитний портфель - це сукупність всіх кредитів чи позик, виданих банком з метою одержання доходу [17].

Натомість, в процесі дослідження сутності кредитного портфеля було виявлено, що його поняття можна розглядати в двох аспектах. Перший, як було зазначено вище, представляє кредитний портфель як загальну сукупність наданих банком кредитів. З цієї точки зору, при аналізі доцільно розглядати загальну суму наданих кредитів та їх структуру. Такий підхід не може дати відповіді на питання більш якісного управління кредитним портфелем та покращити його якість.

Саме тому пропонується розглянути кредитний портфель з точки зору управлінських процесів спрямованих на зменшення ризиковості, та отримання прибутку. При такому підході доцільно оцінювати такі критерії, як ліквідність, дохідність, швидкість відновлення та ризиковість. Таким чином, кредитний портфель можна розглядати як елемент менеджменту банку, при якому розробляється кредитна стратегія, формується кредитний портфель на майбутні роки, визначаються тактичні і стратегічні цілі банку.

Забезпечення банківських операцій регулюється нормативно-правовими актами країни. Основою банківського законодавства виступає конституція України [18]. До спеціального законодавства спрямованого на регулювання

взаємовідносин між суб'єктами банківського сектору можна віднести Закон України «Про банки і банківську діяльність» [19], Закон України «Про Національний банк України»[20], Закон України «Про державне регулювання ринку фінансових послуг»[21], Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні»[22], Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [23], Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [24], «Про цінні папери та фондовий ринок» [25], тощо.

Структура кредитного портфеля комерційного банку зазначена у нормативних документах НБУ, зокрема в Положенні про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями від 30.06.2016 № 351 [26]. Де регламентовано, що до КПБ входять як надані кредити, так і вимоги банку, що мають кредитний характер. Таким чином до кредитного портфеля можна віднести такі «активні операції, пов'язані з розміщенням залучених банком коштів шляхом:

- надання їх у тимчасове користування або прийняття зобов'язань про надання певної суми коштів;
- надання гарантій, порук, акредитивів, акцептів, авалів;
- розміщення депозитів;
- проведення факторингових операцій та операцій фінансового лізингу;
- видачі кредитів у формі врахування векселів, операцій зворотного репо;
- будь-якого продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання щодо сплати процентів та інших зборів за такою сумою (відстрочення платежу);
- розстрочення платежу за продані банком активи» [26].

Базуючись на розробках Н. П. Верхуші [27] додатковими груповими ознаками структуризації КПБ є бізнес-лінія, до якого належить позичальник:

- субпортфель корпоративного бізнесу (кредитні операції з великими юридичними особами). Додатковими ознаками для структуризації виступають субпортфелі корпоративного бізнесу за видами економічної діяльності та

галузями; формами власності (приватної, колективної або державної); географічних регіонів;

- субпортфель роздрібного бізнесу (кредитні операції з підприємствами МСБ, фізичних осіб-підприємців та фізичних осіб);

- субпортфель міжбанківського бізнесу (кредитні операції з банками). Для формування організаційного механізму формування КПБ важливим є структуризація на наступні субпортфелі:

- регіонального підрозділу (філії, відділення тощо);
- структурного підрозділу центрального офісу;
- КПБ банку в цілому.

Необхідно зазначити, що для аналізу структури кредитного портфеля необхідно класифікувати кредитні операції за видами. Доцільним також є урахування основних характеристик кредитних операцій, а також розділення за організаційними підрозділами та бізнес-напрямами.

Так як базовими критеріями кредитного портфеля є ліквідність, дохідність і ризиковість, за ними відбувається класифікація КПБ зображена на рис 1.1.

Базові критерії кредитного портфелю		
Ризиковість	Ліквідність	Дохідність
• низькоризиковий • середньоризиковий • ризиковий • проблемний	• високоліквідний (короткострокові кредити) • середньоліквідний (середньострокові кредити) • низьколіквідний (довгострокові кредити) • неліквідний (недіючі кредити)	• високодохідний (процентна ставка вище середнього на момент розрахунків) • середньодохідний (процентна ставка дорівнює середньому рівню на момент розрахунків) • низькодохідний (процентна ставка нижче середнього рівня на момент розрахунків) • збитковий (недіючі кредити)

Рис. 1.1 – Класифікація кредитного портфеля

Класифікація кредитного портфеля дозволяє банкам та фінансовим установам оцінювати рівень ризику, пов'язаний з кожним кредитом або групою кредитів. Вона допомагає виявляти кредити з високим ризиком невиконання та враховувати їх у процесі оцінки фінансової стійкості установи. Значно полегшується планування фінансових ресурсів: банки можуть приділяти більше уваги та ресурсів групам кредитів з високим ризиком або змінювати стратегію відповідно до поточного стану портфеля. Також вона виконує такі важливі функції, як управління ризиками, розвиток стратегії, та формування звітності. Класифікація допомагає банкам виявляти проблемні групи кредитів та вживати заходів для зниження ризиків. Вона може служити основою для розроблення стратегій по відновленню кредитів або продажу проблемних активів. Також допомагає фінансовим установам виявити потенційні можливості розвитку. Наприклад, вони можуть виявити перспективні галузі, в яких доцільно збільшувати виділені ресурси або надавати нові види кредитування.

Беручи до уваги усі вище перелічені цілі та користі кредитного портфеля, можна сформулювати узагальнену класифікацію кредитного портфеля за такими ознаками, як тип кредиту, рівень ризику, рівень забезпеченості, за галузями економіки, кількісна характеристика, період формування та концентрація операцій певного виду (рис. 1.2).

Формування кредитного портфеля комерційного банку є важливим процесом, що вимагає уваги до декількох особливостей. Комерційний банк повинен розробити чітку стратегію кредитування, яка відповідає його цілям, ризикам та потребам клієнтів. Це включає визначення цільових сегментів, типів кредитів, лімітів кредитування та критеріїв кредитного аналізу. Крім того банк повинен проводити детальний кредитний аналіз для оцінки кредитоспроможності потенційних клієнтів. Це включає аналіз їхньої фінансової стійкості, платоспроможності, кредитної історії та забезпечення.

До особливостей формування кредитного портфеля необхідно урахувати різноманітність. Банк повинен стежити за різноманітністю свого кредитного портфеля, розподіляючи ризики на різні типи кредитів, галузі економіки,

суб'єкти господарювання та регіони. Це допомагає знизити концентрацію ризиків у певних сегментах і забезпечує більшу стійкість портфеля.

Не менш важливою вимогою до формування кредитного портфеля є ефективність системи контролю та моніторингу кредитного портфеля. Це включає встановлення лімітів кредитування, регулярний аналіз ризиків, виявлення проблемних кредитів та прийняття заходів для їх врегулювання.

Рис 1.2 – Узагальнена класифікація кредитного портфеля за основними ознаками

Таким чином, слід зауважити, що формування кредитного портфеля комерційного банку не відбувається в хаотичному та неконтрольованому

форматі, а являється окремою цілеспрямованою діяльністю банку, яка включає структурування наданих та отриманих кредитів, забезпечення дохідності, ліквідності та зменшення ризиковості.

В процесі дослідження даного питання найбільш доцільним є підхід запропонований Бугель Ю.В. Вона пропонує розділити процес формування на організаційний блок, що включає в себе сукупність підрозділів (рис.1.3.), їх повноважень та функцій та економічний, який забезпечується безпосередньо засобами та прийомами щодо формування кредитного портфеля комерційного банку [2].

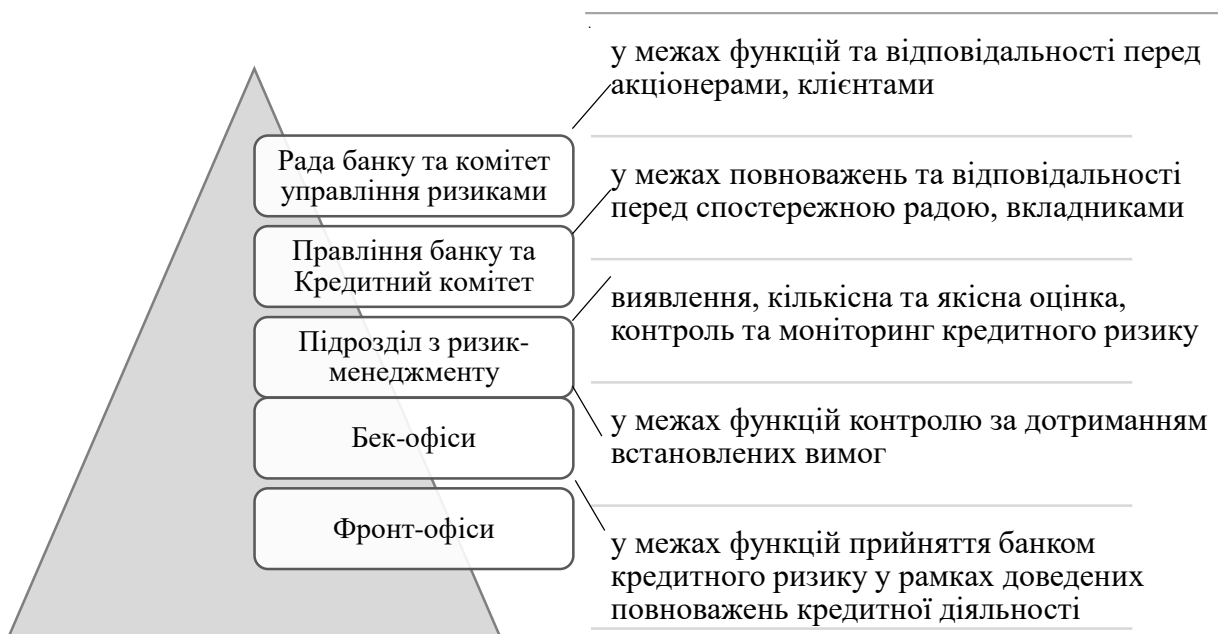

Рис. 1.3 – Підрозділи та повноваження організаційного блоку формування кредитного портфеля банку

Кожен із зазначених підрозділів має свої чітко визначені функції, які мають бути задокументовані. До основних завдань можна віднести:

- розробка кредитної політики;
- розгляд кредитної заявки та ухвалення кредитного рішення;
- робота з позичальниками після надання кредиту;
- повернення кредиту.

В даному блоці формування банку слід приділити увагу підбору персоналу, так як їх кваліфікація прямо впливає на якісне виконання усіх процедур, що є важливим елементом мінімізації ризиків та можливості попередження непрацюючих кредитів.

Проте, без ефективного економічного блоку формування кредитного портфеля досягнення цілей банку неможливе. Економічний блок механізму формування КПБ пропонуємо визначати як сукупність послідовних ітерацій, реалізованих організаційним блоком шляхом запровадження управлінських впливів, з метою досягнення цілей кредитної політики та управління кредитною діяльністю зі збалансування ефективності та рівня кредитного ризику.

Перш за все для формування кредитного портфеля банку необхідно визначити загальні положення та цілі кредитної політики. Реалізація кредитної політики відбувається шляхом здійснення кредитних операцій, які відповідають плановим показникам. Таким чином, банком визначається ризик-апетит та встановлюються кредитні ліміти.

Також, банком відбувається відбір об'єктів кредитування для включення їх у кредитний портфель, шляхом розгляду кредитної заявки та ухвалення кредитного рішення. До цього процесу відноситься кількісна та якісна ідентифікація та оцінка факторів кредитного ризику, а також підбір методів оцінки кредитоспроможності.

Наступним кроком є формування підсистеми інформаційного забезпечення оцінки. Банком розробляється єдина база факторів впливу на кредитоспроможність, визначаються технічні та програмні засоби обробки інформації.

На основі проведеної роботи формується кредитний портфель, одним з основних завдань банку при цьому, провести аналіз та співставити фактичні результати з плановими. Відповідно умов реалізації кредитної діяльності банк корегує кількісні і якісні показники кредитного портфеля. Це дає змогу банку ефективно керувати своїми ресурсами задля отримання більшого доходу.

1.2. Методологія оцінки якості кредитного портфеля комерційного банку

Методологія оцінки якості кредитного портфеля може відрізнятися в різних комерційних банках і може залежати від ряду факторів, таких як розмір банку, операції та практики управління ризиками. Однак існують деякі загальні підходи та методи, які комерційні банки використовують для оцінки кредитної якості свого портфеля.

Чарльз Гудхарт та Сеговіано визначають три фундаментальні етапи системи управління ризиками: аналіз ризиків (ідентифікація та оцінка ризиків); контроль ризику (моніторинг кредитного ризику); мінімізація ризику (пом'якшення ризику). Визначення «аналізу ризику» складається з початкової ідентифікації кредитного ризику, а також його подальшої оцінки. Насправді аналіз кредитного ризику полягає у визначенні параметрів, які збільшують або безпосередньо зменшують певний тип ризику під час виконання конкретних банківських операцій [28].

З цього випливає, що оцінка кредитного ризику – це вимірювання його рівня якісними та кількісними методами. Інші науковці зазначають, що величина кредитного банківського ризику – це не що інше, як оцінка ризику у вартості, яка може бути виражена як максимальна сума, безпосередньо втрачена банком в результаті різних факторів ризику протягом певного періоду часу.

Основна частина оцінки кредитного ризику базується на теорії ймовірності, яка є систематичним статистичним методом визначення ймовірності того, що подія може відбутися в майбутньому, виражена у відсотках. У методичному аспекті автори стверджують однотипні науково обґрунтовані методики оцінки кредитоспроможності позичальника та ризику повернення кредитів та прийняття рішень щодо можливості та умов кредитування; це може призвести до погіршення якості кредитного портфеля банку. Існує низка спеціальних методів, які можуть бути використані для оцінки ризику кредитування фінансових установ, найпоширенішими з яких є:

статистичний метод, метод аналізу доцільності витрат, метод експертних оцінок, аналітичний метод, та спосіб використання аналогів.

Прикладами використання статистичного методу на практиці є оцінка галузевого ризику фінансових установ, оцінка клієнтських ризиків, розрахунок конкурентних ризиків. Цей метод дозволяє аналізувати та оцінювати сценарії реалізації конкретної діяльності фінансових установ. У банківському секторі як критерій якісної оцінки ризику кредитування діяльності фінансових установ широко використовуються показники середнього очікуваного значення та стандартного відхилення. Метод аналізу витрат і доходів, який ґрунтується на тому, що для кожної конкретної діяльності фінансових установ, а також для її елементів існують витрати, які мають різні рівні ризику [29], тобто ступінь ризику різних видів діяльності однієї фінансової установи та ступінь ризику її окремих елементів витрат у межах одного виду діяльності фінансової установи є різними.

На основі експертних оцінок ефективно вирішуються такі важливі завдання аналізу ризиків: ідентифікація джерел і причин ризику, виявлення всіх можливих ризиків, визначення напрямків зниження ризику, створення сценаріїв у разі реалізації ризику, прогнозування конкурентів, дії тощо.

До евристичних методів належать широко відомі методи, які використовуються в міжнародній практиці: методологія BERI та методологія Швейцарської банківської корпорації [30]. Вони мають глобальний характер і дають можливість визначити ступінь ризику всієї економіки, а не окремої фінансової установи.

Аналітичний метод оцінки кредитного портфеля включає в себе використання різних кількісних моделей та аналітичних підходів для визначення ризиків, пов'язаних з кредитними активами. Один з ключових елементів аналітичного методу - це розрахунок різних показників, що допомагають оцінити ризики та потенційні втрати кредитного портфеля. Наприклад, деякі з таких показників можуть включати:

- Показники якості кредитного портфеля: показники, що характеризують рівень прострочених платежів, невиконання зобов'язань, рівень банкрутств тощо.
- Моделі кредитного ризику: розрахунок кредитного ризику може базуватися на використанні статистичних моделей, таких як скорингові моделі, логістична регресія, дерева рішень або штучні нейронні мережі.
- Стрес-тести: це аналіз впливу негативних сценаріїв на кредитний портфель. Використовуючи стрес-тести, можна оцінити, які наслідки можуть мати на кредитний портфель такі фактори, як економічні кризи, зміни в рівні процентних ставок, зміни ринкових умов тощо.
- Аналіз концентрації ризику: це оцінка розподілу кредитного портфеля за різними секторами, географічними регіонами, видами позик тощо. Аналізуючи концентрацію ризику, можна виявити експозицію до певних груп ризику та забезпечити адекватне управління портфелем.
- Валюта та процентний ризик. Цей аналіз може включати розрахунок чистої валютної позиції та оцінку вразливості портфеля до змін у валютних курсах та процентних ставках [31].

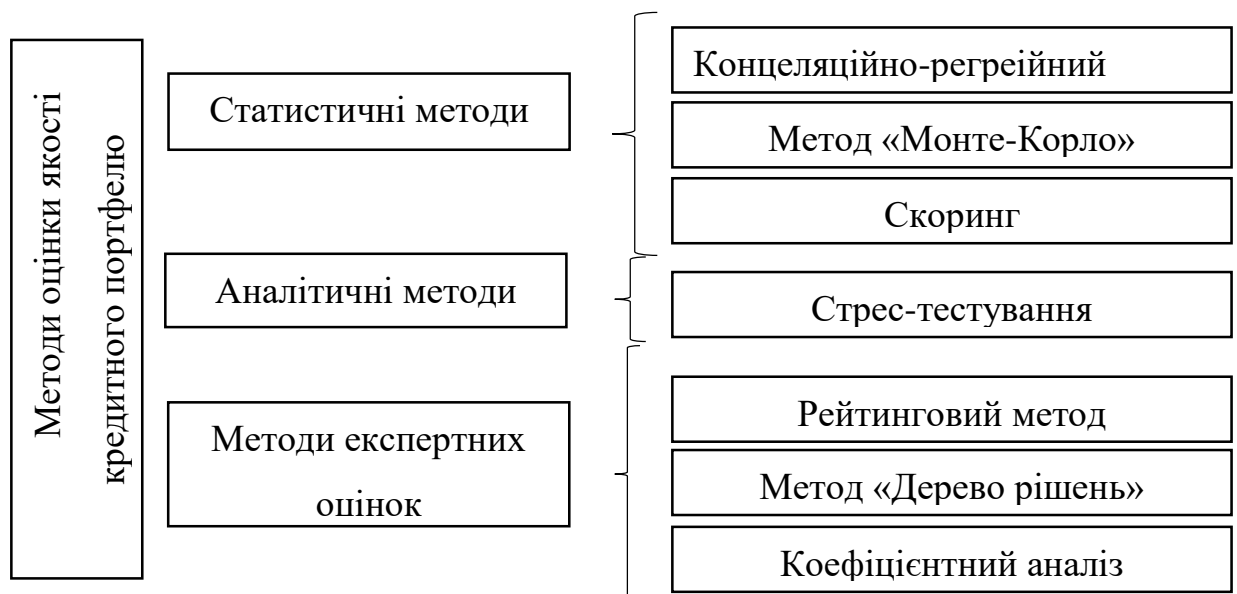

Рис. 1.4 – Основні методи оцінки якості кредитного портфеля

комерційного банку [32]

Проаналізувавши різні підходи та дослідження науковців, як вітчизняних, так і іноземних, можна виділити, що найбільш стандартні підходи до оцінки якості кредитного портфеля комерційного банку можна відобразити на рис. 1.4.

До статистичних методів відноситься скоринг, кореляційно-регресивний аналіз, метод Монте-Карло. Скоринг кредитного портфеля використовується банками для визначення ймовірності невиконання кредитних зобов'язань клієнтами. Для цього банк використовує аналіз даних з кредитного портфеля та інших джерел, таких як інформація про кредитних заявників, їх історію платежів, вік, роботу та інші фактори.

Скоринг кредитного портфеля може бути проведений за допомогою різних моделей, таких як логістична регресія, дерево рішень, нейронні мережі та інші. У процесі скорингу кредитного портфеля, кожен кредит клієнта отримує свій скоринговий бал, що відображає ризик невиконання зобов'язань. Чим більший бал, тим вищий ризик.

За допомогою скорингу кредитного портфеля, банки можуть виявляти клієнтів з високим ризиком невиконання кредитних зобов'язань та приймати відповідні рішення. Наприклад, банк може відмовити у видачі кредиту, зменшити його обсяг або встановити вищі відсоткові ставки для клієнтів з високим ризиком.

Метод Монте-Карло відноситься до статистично чисельного методу та використовує випадкові числа для моделювання поведінки складних систем оцінки ймовірностей подій. Цей метод базується на ідеї проведення великої кількості випадкових експериментів для отримання наближених числових результатів. Для отримання статистично достовірних результатів проводять багатократне повторення випадкових експериментів. Кожен експеримент може включати в себе генерацію нових випадкових чисел та моделювання системи.

На підставі повторних експериментів обчислюються статистичні характеристики та оцінюються ймовірності певних подій. Це може включати середні значення, дисперсії, квантилі, інтервали надійності тощо.

Кореляційно-регресивний аналіз це метод дослідження залежності між змінними. У контексті кредитного портфеля, цей метод може бути використаний для оцінки залежності між факторами, що впливають на кредитний ризик та кредитні показники портфеля. Для проведення кореляційно-регресивного аналізу кредитного портфеля, спочатку визначаються фактори, що можуть впливати на кредитний ризик, наприклад, вік клієнта, стаж роботи, розмір доходів та інші. Далі проводиться аналіз залежності між цими факторами та кредитними показниками портфеля, такими як кількість погашених кредитів, кількість прострочених платежів та інші. За допомогою такого аналізу можна визначити, які фактори мають найбільший вплив на кредитний ризик та кредитні показники портфеля. Також, за допомогою регресійного аналізу можна прогнозувати кредитний ризик та кредитні показники портфеля на основі факторів, що впливають на нього.

До аналітичного методу відноситься стрес-тестування кредитного портфеля банку. Він являє собою процес аналізу впливу економічних та фінансових ризиків на якість кредитного портфеля банку. В рамках стрес-тестування, банк проводить сценарний аналіз, щоб визначити, як різні фактори можуть впливати на його кредитний портфель. Стрес-тестування допомагає банку зрозуміти, наскільки його кредитний портфель може бути стійким до можливих економічних та фінансових ризиків, таких як зростання безробіття, зменшення валютного курсу, зниження платоспроможності клієнтів та інші. Для проведення стрес-тестування, банки використовують різні сценарії, які можуть бути базовими, агресивними або дуже агресивними. Наприклад, банк може провести стрес-тест на основі зростання ставок по кредитах, що може вплинути на сплату кредитів клієнтами. Також він може провести стрес-тест на основі зростання безробіття або зменшення ринкової вартості нерухомості.

Результати стрес-тестування дозволяють банку виявити можливі слабкі місця в кредитному портфелі та прийняти відповідні заходи для зменшення ризиків. В результаті проведення стрес-тестування банк може розробити стратегії зменшення ризиків, наприклад, збільшення резервів на можливі

збитки, зменшення концентрації ризиків у певних секторах економіки або збільшення рівня капіталізації банку. При організації стрес-тестування можна виділити основні етапи (рис. 1.5)

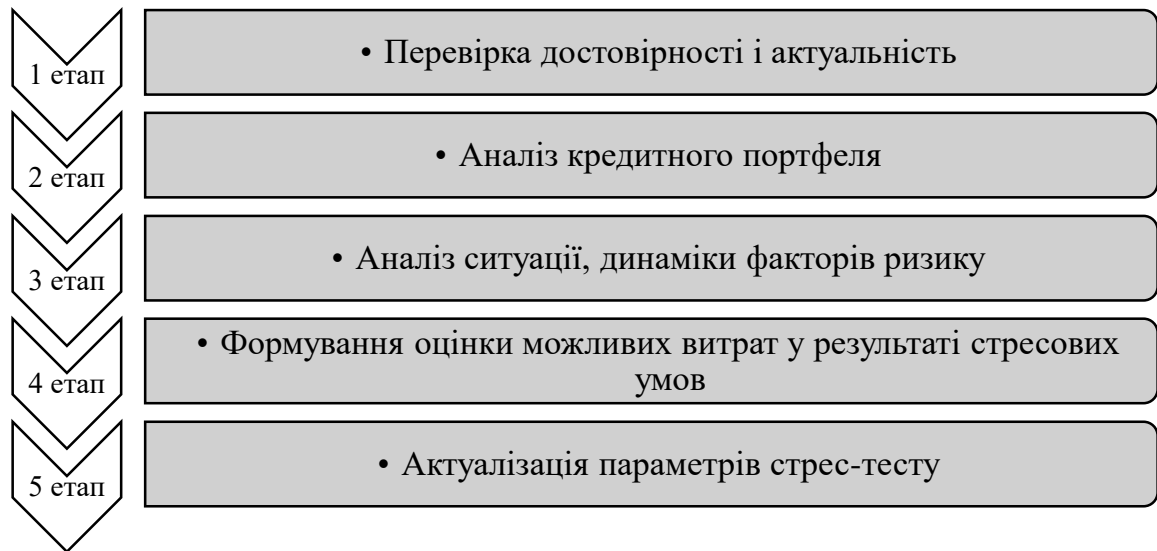

Рис. 1.5 – Етапи проведення стрес-тестування

До методів експертних оцінок можна віднести такі методи як коефіцієнтний аналіз, метод рейтингів та метод Дерева рішень. Основна ідея коефіцієнтного аналізу полягає в тому, що фінансова інформація про кредитний портфель може бути кондесована у вигляді різних числових показників (коефіцієнтів), які допомагають оцінити фінансовий стан та ризики портфеля. Деякі з основних коефіцієнтів, що використовуються в аналізі кредитного портфеля, включають: коефіцієнт погашення кредитів (Loan Repayment Ratio) - цей коефіцієнт визначає відсоток кредитів, що були погашені в строк або з невеликим запізненням, відносно загальної кількості виданих кредитів; коефіцієнт неповернення кредитів (Loan Default Ratio) - цей коефіцієнт визначає відсоток кредитів, які не були погашені в строк або були повернені з великим запізненням, відносно загальної кількості виданих кредитів; коефіцієнт покриття кредитів активами (Loan-to-Asset Ratio) - цей коефіцієнт визначає відсоток кредитів, який відображає співвідношення між загальною сумою виданих кредитів та загальною вартістю активів банку; коефіцієнт забезпечення кредитів (Loan Collateral Ratio) - цей коефіцієнт визначає відсоток

вартості виданих кредитів, яка була забезпечена гарантіями, поручительством або іншими формами забезпечення.

Метод Дерева рішень є одним із методів машинного навчання, який використовують для класифікації даних та прогнозування результатів. Цей метод може бути використаний в оцінці кредитного портфеля для прогнозування ризику дефолту та прийняття рішень про видання кредитів. У даному методі для прогнозування ризику дефолту кредиту будуються моделі, які базуються на статистичних характеристиках кредитного портфеля. Спочатку дані кредитного портфеля розділяються на підмножини за певними характеристиками, наприклад, за кількістю погашених кредитів, відсотком погашених кредитів в строки або за наявністю гарантійних внесків. Після розділення даних, метод використовує різні статистичні алгоритми для визначення вагомості кожної з характеристик.

Рейтингові системи використовуються для визначення кредитного ризику окремих позичальників. За допомогою різних методів індивідуальному позичальнику присвоюється рейтингова оцінка, яка вказує на ступінь його кредитоспроможності. Водночас, сукупний ризик окремих клієнтів визначає відповідну вимогу до капіталу.

Метою цих моделей є оцінка параметрів ризику (ймовірність дефолту позичальника, збиток у разі дефолту, ризик у разі невдачі), який залежить від кількісних та якісних пояснювальних змінних.

У банківській практиці внутрішні рейтингові моделі банку використовуються для більш об'єктивного схвалення кредитів як через включення клієнта в рейтинг класу, так і через встановлення ціни кредитів. Параметри адекватної ціни кредиту через кредитний ризик визначаються вартістю ризику (а це розраховується на основі кредитного рейтингу та страхування кредиту), за вартістю рефінансування, операції та визначається вимогами щодо оцінки власного капіталу банку, який призначений для конкретного кредитного бізнесу з точки зору правил достатності капіталу. Використання внутрішніх рейтингових моделей для управління кредитним

ризиком у комерційних банках стало можливим завдяки Базелю II. Метою Базеля II є поліпшення стабільності та надійності банківської системи, забезпечення адекватного капіталу для покриття ризиків та підвищення прозорості та довіри до банківських установ. Впровадження Базеля II було практикою багатьох країн, проте замінено новішими стандартами Базель III в 2010 році.

Базель III являє собою набір міжнародних банківських стандартів, прийнятих Банком міжнародних виплат (Bank for International Settlements, BIS) з метою підвищення стійкості банківської системи та зменшення ризиків. Оцінка якості кредитного портфеля за Базелем III включає в себе ряд ключових показників та вимог. До основних складових оцінки якості кредитного портфеля за Базелем III можна віднести:

- Капіталовкладення: Базель III встановлює вимоги до мінімального рівня капіталу, який банк повинен мати для покриття ризиків свого кредитного портфеля. Це включає збільшення вимог до якісного капіталу (Tier 1) та загального капіталу (Total Capital).

- Кредитний ризик: Базель III передбачає більш детальний підхід до оцінки кредитного ризику. Банки повинні проводити оцінку кредитного ризику свого кредитного портфеля з використанням різних методів, таких як статистичні моделі, рейтингові системи, скорингові моделі тощо. Основна мета - визначити вірогідність невиконання зобов'язань з позик та встановити адекватні резерви.

- Ліквідність: Базель III вводить вимоги до ліквідності банків. Банки повинні мати достатню кількість ліквідних активів, щоб забезпечити платоспроможність у стресових ситуаціях. Вимоги до ліквідності включають ліквіднісні показники, такі як ліквіднісний резерв, показники концентрації ризику, стрес-тести та інші.

- Операційний ризик: Базель III також враховує оцінку операційного ризику. Банки повинні проводити оцінку та управляти операційними ризиками,

пов'язаними зі своєю діяльністю, включаючи ризик невірною управління, ризик шахрайства, ризик технологічних відмов та інші.

Оцінка якості кредитного портфеля за Базелем III допомагає банкам визначити ризики, зв'язані з їхнім кредитним портфелем, та прийняти відповідні заходи щодо управління цими ризиками. Конкретні вимоги та методи оцінки можуть варіюватися в залежності від правил та регуляцій, які використовуються у кожному конкретному банку.

1.3. Необхідність моніторингу кредитного портфеля як система управління фінансовими ризиками

Моніторинг кредитного портфеля це постійна оцінка кредитного портфеля фінансової установи. Процес аналізує кілька фінансових показників і показників ефективності їхніх позик, визначаючи ризики та можливості для кредитора. Типи даних, які переглядаються та використовуються для моніторингу портфелів, включають кредитоспроможність позичальників і будь-які зміни у фінансових даних з періоду надання кредиту. Належний моніторинг портфеля є важливим у банківській справі, оскільки він зменшує портфельний ризик, сприяє дотриманню нормативних вимог і мінімізує втрати.

Кредитний моніторинг працює паралельно з процесом андеррайтингу в банку. Коли нова заявка на кредит розглядається, кредитний ризик позичальника вимірюється шляхом оцінки наступного:

- статут;
- кредитні рейтинги окремих позичальників;
- кредитна історія бізнесу;
- фінансова звітність підприємства;
- бізнес-активи, з точки зору ліквідності;
- банківська діяльність;
- співвідношення боргу до доходу (DTI).

У процесі кредитної оцінки кредитор зосереджується на здатності позичальника повернути кошти згідно з графіком погашення. Коли позичальники мають меншу ймовірність відповідати умовам позики, вони вважаються більш ризикованими, і їм може бути відмовлено у позиці в цій фінансовій установі або вони будуть змушені розглянути вищі відсоткові ставки чи забезпечення позики заставою, як-от нерухомість. Якщо процес андеррайтингу визначає, що позичальник має прийнятний рейтинг ризику, банк надає кредит за встановленими умовами.

Тоді банк припускає, що кредитний профіль позичальника залишатиметься задовільним протягом усього терміну дії кредиту. Як правило, умови включаються в кредитну угоду, яка надає позичальникам набір мінімальних стандартів фінансової ефективності та вказівки щодо майбутньої поведінки. Однак без надійного процесу управління кредитним портфелем кредитори не завжди знають, що позичальники більше не відповідають стандартам ефективності.

Одним із основних обов'язків кредитного спеціаліста є захист інвестицій банку. Моніторинг кредитного портфелю робить це можливим. Регулярні перевірки кредитів дають кредиторам доступ до відгуків у режимі реального часу про кожну позику та про те, як вона впливає на загальну ефективність їхнього портфеля, у той час як ще є час для вжиття виправних заходів. Управління ризиками в режимі реального часу дозволяє кредиторам втручатися та приймати зважені рішення, незалежно від того, чи це питання: коли ви керуєте зростанням процентних ставок чи працюєте з позичальником, який переживає фінансову кризу.

Можна виділити основні етапи моніторингу кредитного портфеля банку. До першого етапу можна віднести виявлення та оцінку ризиків. Все більше і більше кредиторів звертаються до розширеної аналітики ризиків, наприклад тих, які пропонує Biz2X, щоб точно виміряти довгостроковий потенціал кредитного рішення. Ініціативи аналізу ризиків надають менеджерам портфелів впевненість і прозорість, необхідні для швидкого виявлення моделей ризиків і

розрахунку показників. Завдяки автоматизованому аналізу ризиків банки можуть отримати доступ до інструментів прогнозування та аналізу грошових потоків, які допомагають їм оптимізувати свої портфелі з єдиної інформаційної панелі.

Другий етап моніторингу кредитного портфеля спрямований на зменшення та управління ризиками. Якщо ризики виявлено ефективним чином, кредитори можуть швидше вжити заходів щодо їх усунення. Розуміння фінансових показників конкретної кредитної угоди, коливання процентної ставки або зменшення доходів позичальника може дати кредитним спеціалістам можливість швидко розглянути пом'якшувальні дії, наприклад змінити ціну або відкликати позику.

Один із способів, за допомогою якого банки та кредитори можуть мінімізувати фінансові втрати у своїх кредитних портфелях, це переоцінка. Переоцінка означає підвищення процентної ставки за кредитом після розподілу початкових умов погашення. Якщо методи аналізу ризику ідентифікують певну позику як більш ризиковану, переоцінка є способом, яким фінансова установа може збільшити свій поточний дохід за позикою, щоб мінімізувати потенційні майбутні втрати у випадку дефолту позичальника.

У випадку, якщо інструменти вимірювання ризику визначили позику, де прострочення може зашкодити продуктивності портфеля, позикодавець може відкликати позику. Коли позика відкликається, фінансова установа-емітент повідомляє позичальника, що вона вимагає повного погашення будь-якої непогашеної основної суми, відсотків і комісій. Як правило, позичальникам дається 30 днів після отримання повідомлення для повного погашення кредиту. Дозвіл на відкликання зазвичай прив'язаний до періодичних фінансових перевірок і вказується в документах про надання позики.

Останнім етапом можна вважати оцінку кредитного портфеля. Як вже було зазначено, договори комерційного кредиту зазвичай включають кілька вимог до позичальника. Перелічені умови можуть включати вимоги до звітності, які вимагають від позичальника подавати банківські звіти, звіти про

доходи, баланси або інші фінансові звіти кредитору щоквартально та/або щорічно. Можуть існувати певні фінансові показники, необхідні для того, щоб позичальник мав право на знижені витрати на фінансування. У випадку таких показників, як коефіцієнт покриття боргу (DSCR), у кредитних документах зазвичай зазначено, що позичальник несе відповідальність за моніторинг своїх фінансових показників і подання розрахунків і підтверджуючих документів до банку.

Ефективний моніторинг портфеля мінімізує фінансові втрати. Моніторинг кредитів протягом усього терміну кредитування дозволяє виявити кредити за допомогою стрес-тестування, які мають високу ймовірність дефолту в поточному році, створюючи фінансові втрати для кредитора.

В результаті проведення моніторингу кредитного портфеля досягається:

- Максимізація повернення інвестицій. Банкіри та кредитори складають кредитні портфелі з метою заробити більше грошей для фінансових установ. Рентабельність інвестицій (ROI) кожної позики показує емітентам боргу, скільки прибутку чи збитку принесло кожне рішення про позику. Аналізуючи рентабельність інвестицій поточних боргових угод у портфелі, кредитори можуть збільшити майбутню рентабельність інвестицій, повторюючи рішення про кредитування, які принесли найвищий прибуток.

- Визначення можливостей для зростання. Регулярна оцінка кредитного портфеля дозволяє кредитним спеціалістам і банкам ізолювати закономірності прибутковості. Розуміючи прогнозовану динаміку процентних ставок і обсягів кредитів у своєму портфелі, вони можуть почати застосовувати процеси перевірки кредитів для оптимізації загальної ефективності портфеля. Найкращий спосіб виявити ці закономірності — це систематично вимірювати й записувати показники активності ставок і поточних позик.

- Мінімізація втрат. Хоча деяких втрат не уникнути в процесі кредитування бізнесу, рівень втрат кредитів фінансової установи може вплинути на відносини з потенційними інвестиційними партнерами та акціонерами, якщо надходить забагато неочікуваних запитів на внески.

Використання автоматизованого управління кредитним портфелем дозволяє кредиторам зменшити ризики та звести до мінімуму втрати до того, як вони вплинуть на портфель. Залежно від виявлених ризиків банки можуть мінімізувати збитки шляхом збільшення високоприбуткових короткострокових кредитів або зменшення кількості боргів із високим ризиком за допомогою таких практик, як переоцінка або відкликання.

Висновки до розділу 1

З розвитком банківської діяльності формування та аналіз якості кредитного портфелю стало необхідним для діяльності банку. І хоча точного визначення поняття "кредитний портфель" не існує, доцільно використовувати визначення, що характеризує його як загальну сукупність наданих банком кредитів. Згідно з нормативними документами НБУ до кредитного портфелю до нього входять як надані кредити, так і вимоги банку, що мають кредитний характер.

В питанні аналізу кредитного портфеля необхідно оцінювати його за такими критеріями як ризиковість, ліквідність та дохідність. Оцінити рівень ризику банкам допомагає класифікація КПБ. Узагальнивши роботи науковців можна сформуванати класифікацію кредитного портфеля за основними ознаками: рівень ризику, рівень забезпеченості, тип кредиту, концентрація операційного виду.

Ефективне управління кредитним портфелем також забезпечується структурованою організацією діяльності банку спрямованої на забезпечення ліквідності, дохідності та боротьби з ризиками. Пропонується сформуванати підрозділи, кожен з яких відповідає своїм чітко встановленим завданням.

Натомість без якісного методу оцінки кредитного портфеля управління їм неможливе. Існує багато методів оцінки якості КПБ, які кожен банк обирає самостійно. Узагальнюючи усі методи можна виділити статистичні методи,

аналітичні методи оцінки якості кредитного портфеля та методи експертних оцінок кожні з яких допомагають оцінити ризики, ймовірності дефолту, можливі збитки. В якісному вираженні досягти цієї мети допомагають такі коефіцієнти як коефіцієнт забезпеченості, коефіцієнт покриття та коефіцієнт захищеності. Не менш важливим є також аналіз резервів банку, що допомагає визначити наскільки достатньо забезпечення для покриття можливих збитків. Що дає інформацію про фінансову стійкість банку та допомагає приймати рішення щодо кредитування.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ АТ «ОТП БАНК»

2.1. Загальна характеристика діяльності АТ «ОТП Банк» та його місце в банківській системі України

ОТП Банк – один із найбільших українських банків з іноземним капіталом, визнаний лідер банківського сектору країни. На ринку працює з 1998 року, має стійку репутацію соціально-відповідальної, надійної та стійкої фінансової установи. ОТП Банк пропонує клієнтам усі банківські послуги, серед яких кредитні та депозитні продукти, страхування, управління активами, лізинг і факторинг, корпоративний та інвестиційний банкінг.

Після початку повномасштабної війни, яка призвела до складної ситуації в банківській сфері, кредитування в банках зазнало певних змін. Наступні події спричинили збільшений ризик через нестабільну політичну та економічну ситуацію, що призвело до обережнішого надання кредитів банками. Уряд та Національний банк України вжили заходів для підтримки кредитування та фінансової стабільності в країні. Наприклад, були знижені процентні ставки на кредити, введені гарантійні програми для підприємств та запроваджено регуляторні заходи для банків, спрямовані на забезпечення стабільності та ліквідності.

Помітним наслідком війни є зростання обсягів кредитування в галузях, пов'язаних з оборонною та безпековою діяльністю, а також в галузях, що забезпечують інфраструктуру та економічний розвиток регіонів, що перебувають у зоні конфлікту.

Шляхом введення обмежень та лімітів на певні операції, заборони на проведення операцій на ринках капіталів, фіксованого курсу валют та обмежень на імпорتنі операції, Національний банк України та Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку зуміли ефективно протидіяти відтоку

фінансових ресурсів та забезпечити стабільність банківського сектору під час воєнного стану. Це дозволило банкам зосередитись на безперебійній операційній діяльності та управлінні кредитним ризиком, надаючи "кредитні канікули" більшості позичальників.

Під час першого кварталу воєнного стану залишки коштів клієнтів у банку залишалися стабільними, але спостерігався перерозподіл коштів від корпоративного сектору до роздрібного сектору. Залишки на рахунках роздрібних клієнтів збільшилися через знижений споживчий попит на мінімальні витрати.

Особливістю портфеля коштів роздрібних клієнтів була доступність коштів у період невизначеності, що призвело до міграції коштів на поточні та карткові рахунки, позитивно впливаючи на собівартість коштів клієнтів.

Другий квартал був критичним періодом для адаптації банківської системи до умов воєнного стану. Національний банк України повернувся до своєї звичної монетарної політики, збільшивши облікову ставку та знявши обмеження на операції з імпортом. Були також внесені зміни до обмежень та лімітів для зменшення відтоку капіталу. Банківський сектор вийшов з "кредитних канікул" і продовжив надавати програми реструктуризації кредитів.

Національний банк України стимулював банки швидко визнавати проблемні заборгованості та оцінювати очікувані кредитні втрати. Повернення до традиційних механізмів монетарної політики призвело до зростання вартості фінансових ресурсів та конкуренції між банками за утримання коштів клієнтів на депозитних рахунках. Корекція курсу валют та відновлення ринку цінних паперів не суттєво вплинули на загальну економічну активність та функціонування банків[34].

У 2022 році ОТП Банк продовжив кредитування економіки, обслуговування роздрібного і корпоративного сегменту. Банк також продовжує стратегію інвестування в ІТ сферу та диджиталізацію клієнтських сервісів для приватних і корпоративних клієнтів. В Україні до групи крім банку входять ОТП Факторинг, ОТП Лізинг, ОТП Капітал.

За аналізуючий період спостерігається позитивна динаміка збільшення активів, так у 2022 році загальні активи ОТП Банку становлять 91 млрд. грн., що на 30,3% більше ніж у попередньому. При цьому за 2020 рік активи ОТП Банку перевищили планові показники, що становили 78 млрд. грн. При цьому рентабельність активів дуже знизилась, що є негативною характеристикою для банку (рис. 2.1).

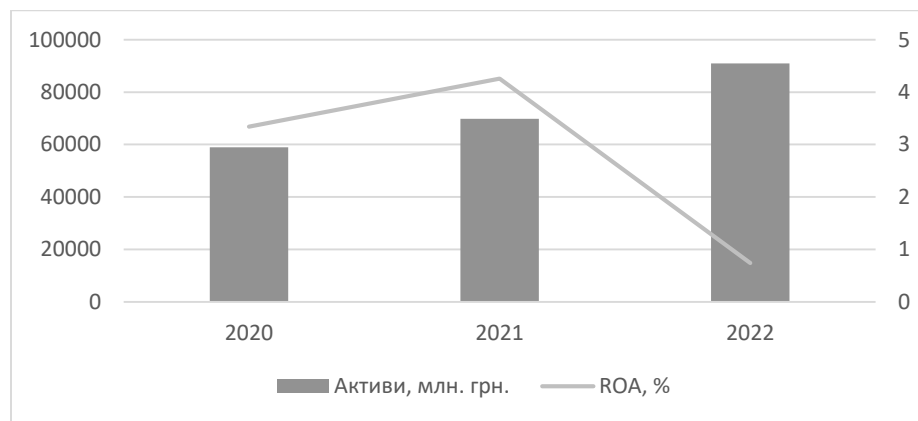

Рис. 2.1 – Активи та рентабельність за 2020-2022 рр.

Так, в річному вираженні рентабельність активів у 2022 році становить 0,74%, що на 80% менше ніж у попередньому році, коли цей показник становив 4,26%. Така ситуація безпосередньо пов'язана з ескалацією військових дій в Україні.

2.2. Аналіз кредитного портфеля АТ «ОТП Банк»

Аналізуючи кредитний портфель комерційного банку необхідно розглянути такі аспекти, як структуру кредитного портфелю, рівень прострочених кредитів, якість забезпеченості кредитів, ефективність управління кредитним портфелем та резервування. Постійний аналіз кредитного портфеля в системі управління банку дозволяє вибрати раціональний варіант розподілу коштів, напрямки кредитної політики банку, пом'якшення ризику, що виникає в результаті диверсифікації позичкових інвестицій, і рішення про доцільність їх цілеспрямованість.

За даними річного звіту банку можна простежити динаміку наданих кредитів корпоративним клієнтам та роздрібним клієнтам. Беручи до уваги кредитно-інвестиційний портфель ОТП Банку в період з 2019 по 2022 роки, можна виділити три основні показники, за якими він перевіряється: кошти в банках та інвестиції в цінні папери; кредити для корпоративних клієнтів; кредити для фізичних осіб.

У 2022 році значно збільшилися кошти в банках та інвестиції в цінні папери, а саме на 129,8% та склали 54,7 млрд. грн., що видно на рис.2.2. При цьому кредити надані як корпоративним так і роздрібним клієнтам зменшилися. Так кредити корпоративним клієнтам знизилась на 4,3%, а роздрібним на 31,8%. Кредитний портфель юридичних та фізичних осіб скоротився на 11,2% або 4,9 млрд. грн., в гривневому еквіваленті, з 43,9 млрд. грн. до 39,0 млрд. грн., обидва значення в гривневому еквіваленті.

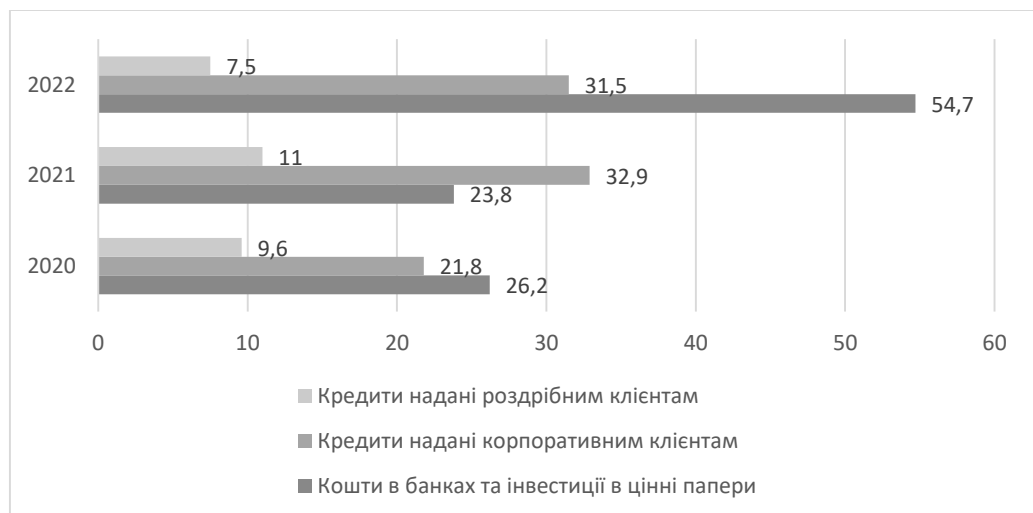

Рис. 2.2 – Кредитно-інвестиційний портфель, 2020-2022 р. у млрд. грн.

Чинниками такої зміни тренду розвитку портфеля були: з одного боку, запровадження заходів з відновлення діяльності згідно активації Плану відновлення діяльності банку з початком військових дій, які накладали обмеження на активне зростання розміру портфеля задля консервації показника адекватності (достатності) капіталу, який в свою чергу був направлений на

покриття значних відрахувань до резервів під кредитні ризики, та, з іншого боку, суттєве розширення монетарної бази шляхом фінансування бюджетного дефіциту Національним банком України, темпи стерилізації якої значно знизились протягом 2 півріччя 2022 року через зменшення розміру інтервенцій Національного банку України на валютному ринку України.

Істотні зміни відбулися в показниках банківських коштів та вкладень у цінні папери за період з 2019 по 2021 рік, тобто зросли з 7,3 млрд грн до 26,2 млрд грн. Понад 90% коштів знаходиться в США та країнах ЄС на кореспондентських рахунках. У 2019 році також зросли кредити для корпоративних клієнтів, які досягли 18,3 млрд грн, а в 2021 році – 21,8 млрд грн. Кредити роздрібним клієнтам також зросли з 9,5 млрд грн у 2019 році до 9,6 млрд грн у 2021 році.

Протягом 2021 року частка кредитного портфеля, що припадає на корпоративний бізнес, зросла до 72% загального кредитного портфеля Банку. Однак структура портфеля, особливо в іноземній валюті, піддається сезонним змінам, які є типовими для сільськогосподарського сектору, особливо на тлі рекордного врожаю у маркетинговому році 2021/2022. У середньостроковій перспективі очікується зниження частки до цільового рівня 70%. Кредитна якість корпоративного портфеля продовжує покращуватися: понад 95% заборгованості є неproblemною, з них понад 80% мають рейтинг "краще" або "7" за 9-бальною шкалою рейтингування (більше 90% мають рейтинг "1-7" за 10-бальною шкалою оцінювання кредитного ризику Національного банку України). Понад 99% неproblemної заборгованості відбувається згідно з установленими графіками, без прострочень понад 7 днів. Частка кредитів у стадії 2, як визначено за Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ), тобто кредитів з ознаками погіршення кредитоспроможності або потенційно проблемної заборгованості, згідно з системою раннього реагування та моніторингу, скоротилась до близько 2% у 2021 році [34].

З огляду на галузеву структуру портфеля корпоративних кредитів, частка позик, наданих підприємствам сфери торгівлі, знизилась до близько 36%,

перерозподіл відбувся на сферу виробництва, частка якої збільшилась до 27,1% у 2022 році. Активно розвивається сектор сільського господарства, частка якого дещо зменшилась до 15% у 2021 році, проте у 2022 році почала зростати. При цьому частка індустрій, яким притаманна найбільша волатильність та схильність до змін бізнес-циклів, а саме будівництва, операцій з нерухомістю та добувної галузі і металургії, не перевищує 10% портфеля і продовжує спадати з 2018 року. Ці галузі економіки продовжують залишатися серед індустрій, обсяг кредитування яких має певні обмеження в кредитній політиці Банку (рис. 2.3).

Рис. 2.3 – Структура кредитів наданих корпоративним клієнтам АТ «ОТП Банк» в період з 2017 по 2021 рік

Аналізуючи зміну в структурі кредитів наданих роздрібним клієнтам банку, можна спостерігати значні зміни (рис. 2.4).

В період з 2017 по 2022 рік значно зменшилася частка іпотечного кредитування. Так у 2022 році вона склала 11,6%, що більше ніж в попередньому, проте 2022 є першим роком, що порушив негативну динаміку спаду іпотечного кредитування починаючи з 2017 року.

Також значно зменшилась частка мікробізнесу, і у 2022 році становила 0,9%. Позитивну динаміку показує частка споживчих кредитів серед загально

виданих кредитів роздрібним клієнтам. В 2023 році споживчі кредити займали 83,4%, що є найбільшим показником за останні шість років.

Якість портфеля споживчих кредитів у точках продажу значно покращилась у 2021 році, відрахування до резервів на покриття втрат від кредитного ризику зменшились до майже 2% середньорічного обсягу портфеля. Продовжили зростати кредитні ліміти на картках, станом на кінець 2020 року 35% портфеля споживчих кредитів складала саме залишки за кредитними лімітами на картках, у яких частка проблемних кредитів не перевищує 4% портфеля станом на кінець 2021 року. Частка портфеля готівкових кредитів стрімко зростає до 26% обсягу портфеля, якість якого залишається на високому рівні – частка проблемної заборгованості зменшується та наближається до 1% його обсягу. Обсяг автокредитів був відносно сталим протягом останніх чотирьох років, проте у 2022 році почав спадати і займає 4,2% портфеля кредитів наданих роздрібним клієнтам. При цьому якість нового портфеля була на дуже високому рівні: портфель автокредитів залишається найменш чутливим до негативних наслідків пандемії.

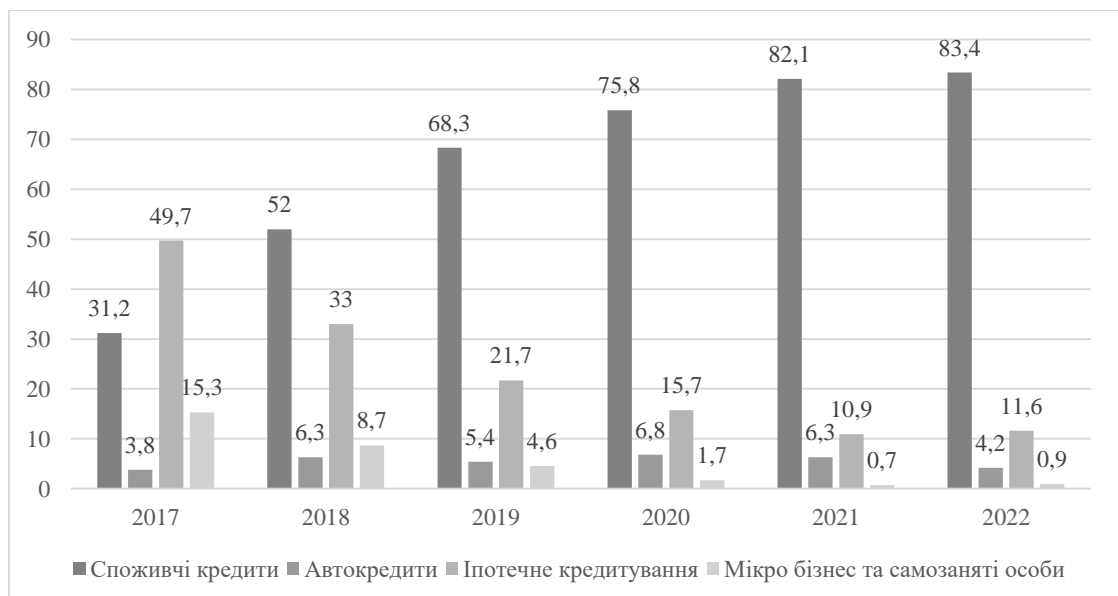

Рис. 2.4 – Структура кредитів наданих роздрібним клієнтам
АТ «ОТП Банк» в період з 2017 по 2021 рік

Відповідно до рис. 2.5. можна прослідкувати взаємозв'язок динаміки кредитного портфелю та чистого доходу банку. У 2022 році зменшились як виплати за вже наданими кредитами так і видача нових кредитів як фізичним так і юридичним особам. Тому кредитний портфель ОТП Банку у 2022 році складає 32,2 млрд. грн., що на 21,7% менше ніж у 2021 році, коли банк починав позитивну динаміку збільшення кредитного портфеля. Чистий дохід банку у 2022 році також впав на 78,3% та склав 597 млн. грн, що є критично низьким показником для такого банку.

Рис. 2.5 – Динаміка працюючих кредитів та чистого доходу ОТП Банку за 2020-2022 рр., млн. грн. [34]

При цьому, у становищі воєнних дій, та економічної нестабільності, що сприяє недовірі до банків, клієнти продовжили вносити кошти на депозитні рахунки. Так, кошти клієнтів у 2022 році зросли на 36,2% та склали 77,7 млрд. грн, що є рекордним рівнем (рис. 2.6).

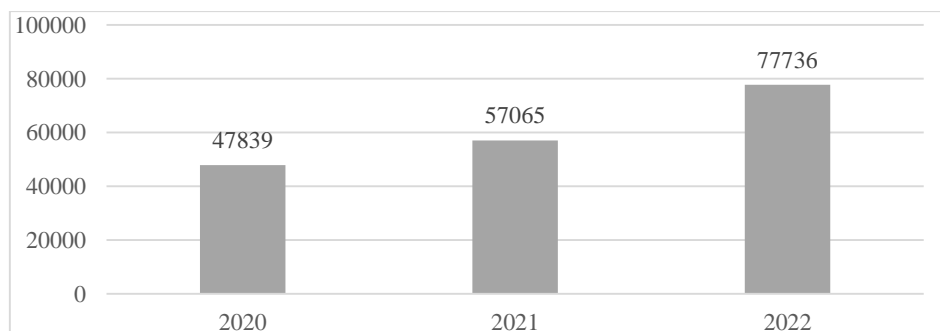

Рис. 2.6 – Динаміка коштів клієнтів за 2020-2022 рр., млн. грн. [34]

При аналізі необхідно звернути увагу на показник капіталізації, що сприяє підтримки своєї конкурентоспроможності, особливо у тяжкий час воєнного конфлікту та економічної нестабільності.

Як можна побачити на рис. 2.7 у 2022 році банк продовжив збільшувати капіталізацію прибутків, так у 2022 році капітал банку зріс на 5,2% та склав 11,6 млрд. грн. Таким чином накопичений капітал дозволяє банку бути готовим до стресових ситуацій. Треба відмітити, що у 2022 році, у зв'язку з обмеженнями, не проводилась виплата дивідендів, що дало можливість направити прибуток на збільшення обсягу капіталу банку. Норматив адекватності капіталу у 2022 році продовжує залишатися на дуже високому рівні. Так, при нормативному значенні у 10%, у 2022 році цей показник складає 27,7%.

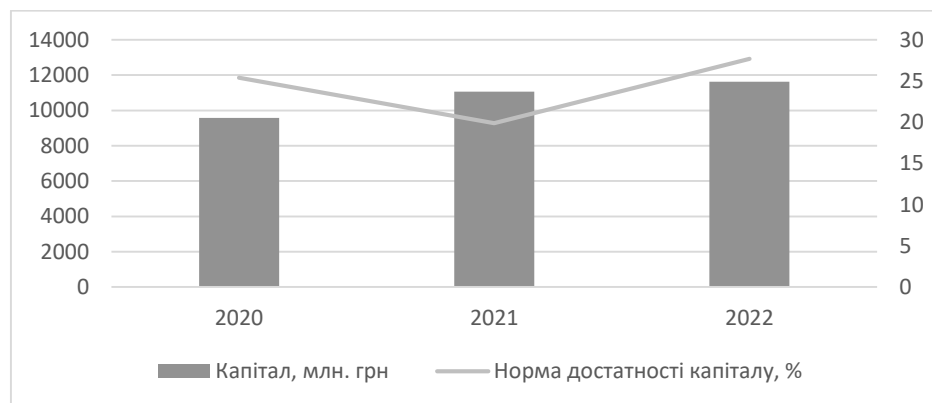

Рис. 2.7 – Показники капіталізації за 2020-2022 роки [34]

Частка портфелю кредитів корпоративного бізнесу протягом року перевищила 80% кредитного портфелю банку, проте така структура портфеля була досягнута ефектом переоцінки гривневого еквіваленту заборгованості корпоративних клієнтів в іноземній валюті. Кредитний портфель корпоративного бізнесу є достатньо диверсифікованим щодо концентрації ризику одного контрагента, групи пов'язаних контрагентів. Заборгованість 20 найбільших груп пов'язаних контрагентів – позичальників банку становить 39% станом на кінець 2022 року, збільшившись протягом року на 8 відсоткових пункти, оскільки великим позичальникам притаманна більша частина

заборгованості в іноземній валюті, гривневий еквівалент якої значно зріс в результаті девальвації гривні протягом 2022 року. Показник «великих кредитів», заборгованість групи пов'язаних контрагентів, що перевищує 10% регулятивного капіталу банку, норматив кредитного ризику НБУ Н8, станом на кінець звітного періоду, зменшився до 13,6%, при максимальному нормативному значенні не більш ніж 800%. Фактично, лише одна заборгованість перевищували 10% регулятивного капіталу банку.

Кредитна якість портфелю кредитів, наданих корпоративним клієнтам, значно погіршилась внаслідок військових дій протягом 2022, частка стадії 3 зросла до 13% портфеля, проте є достатньо покритою відрахуваннями до резервів під кредитні ризики, що не створює значного додаткового навантаження на регулятивний капітал банку у середньостроковій перспективі. Частка стадії 2, відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), тобто кредитів з ознаками погіршення кредитоспроможності або ознак потенційно проблемної заборгованості, згідно з системою раннього реагування та моніторингу за 2022 рік, збільшилась до 38%, близько 60% цього портфеля – це реструктуризована заборгованість, очікувані кредитні втрати від якої обмежуються 20%.

Як вже було зазначено, для оцінки кредитного портфеля та більшої уявності про управління їм, важливо звертати увагу на резерви на покриття очікуваних кредитних збитків. Доцільно також роздягати окремо результати за кредитами наданими банкам та кредитами наданими клієнтам (рис. 2.8).

Аналізуючи перший вид діяльності банку можна спостерігати збільшення частки резервів на покриття можливих збитків до загальної кількості коштів у банках. Наступні два роки банк збільшував їх, проте за два роки не вдалося досягти і половини показника у 2019 році, коли резерви на кошти в банках склали 749 тис. грн

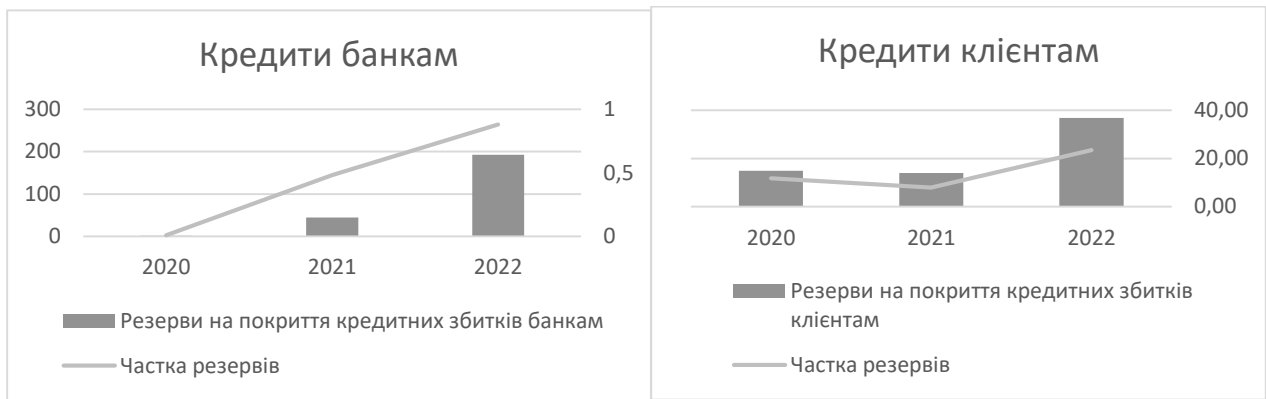

Рис. 2.8 – Динаміка суми та частки резервів на покриття можливих збитків банкам та клієнтам, 2020-2022 рр.

Проте, їх питома вага складає менше 1%, що зумовлюється надійністю банків у 2022 році частка резервів збільшилася майже на 82% відносно 2021 року. При аналізі кредитів наданих клієнтів, бачимо що до 2022 року їх кількість зменшувалася, і лише у 2022 році банк збільшив резерви на покриття можливої заборгованості на 5 734,607 тис. грн., що склало 165%. При чому загальна кількість наданих кредитів зменшилася. Таким чином частка резервів 2022 році склала 23,5%, коли у 2021 році вона складала 7,9%, а у 2020 - 11,8%.

Для більш якісної оцінки ризику кредитного портфеля розрахуємо такі коефіцієнти:

1. Коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом:

$$K_{пвк} = \frac{ВК}{КП} \quad (1.1)$$

де ВК – власний капітал;

КП – розмір кредитного портфеля.

2. Коефіцієнт якості кредитного портфеля(захищеності):

$$K_{зах} = \frac{Р_{пок}}{КП} \quad (1.2)$$

де Р_{пок} – резерв для покриття можливих втрат від кредитних операцій.

3. Коефіцієнт покриття класифікованих кредитів власним капіталом банку:

$$K_{пквк} = \frac{Р_{пок}}{ВК} \quad (1.3)$$

4. Коефіцієнт проблемних кредитів:

$$K_{прк} = \frac{К_{пр}}{КП} \quad (1.4)$$

де $K_{пр}$ – розмір кредитів із простроченою виплатою заборгованості.

Для оцінки дохідності кредитного портфеля доцільно розрахувати наступні показники:

1. Дохідність кредитного портфеля:

$$Д = \frac{Д_{кр}}{КП} \quad (1.5)$$

де $Д_{кр}$ – доходи від кредитних операцій.

2. Питома вага доходів від надання кредиту, що розраховується відношенням доходів від кредитних операцій до загальних доходів банку.

Також пропонуємо оцінити ліквідність кредитного портфелю ОТП Банку, що є одним із основних показників його якості. Для цього необхідно розрахувати такі коефіцієнти:

1. Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку:

$$K_{зл} = \frac{А}{З} \quad (1.6)$$

де $А$ – розмір загальних активів;

$З$ – загальні зобов'язання.

2. Коефіцієнт миттєвої ліквідності:

$$K_{мл} = \frac{A_{ал}}{3} \quad (1.7)$$

де $A_{ал}$ – абсолютно ліквідні активи.

За даними звіту по фінансовим результатам ОТП Банку (додаток А-додаток В) розраховуємо коефіцієнти за останні три роки та прослідкуємо динаміку (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Динаміка коефіцієнтів ризиковості, доходності та ліквідності АТ «ОТП Банк» в період з 2020 по 2022 рік

Рік	2020	2021	2022
Показники ризиковості			
Коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом	0,35	0,27	0,39
Коефіцієнт якості кредитного портфеля	0,13	0,09	0,31
Коефіцієнт покриття класифікованих кредитів власним капіталом банку	0,39	0,32	0,81
Коефіцієнт проблемних кредитів	0,13	0,06	0,19
Показники доходності			
Доходність кредитного портфеля	18,0%	14,3%	29,4%
Питома вага доходів від надання кредиту, що розраховується відношенням доходів від кредитних операцій до загальних доходів банку	80,9%	84,6%	66,2%
Показники ліквідності			
Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку	1,19	1,19	1,15
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	0,07	0,07	0,06

За даними таблиці можна бачити, що показники ризиковості в динаміці покращуються. Так коефіцієнт покриття кредитного портфеля збільшився з 0,27 до 0,39, хоча в 2021 році спостерігалось зменшення цього показника так як кредитний портфель зріс на 12 288 млн. грн. Натомість коефіцієнт проблемних кредитів збільшився більше ніж у три рази. За даними Річного звіту банку видно, що загальний дохід банку збільшився на 52%, а розмір кредитного

портфеля зменшився на 26%, це спричинило позитивну динаміку дохідності кредитного портфеля, хоча доходи саме від кредитних операцій збільшилися на 19%, і їх питома вага у загальних доходах зменшилася з 84,6% до 66,2%. До 2021 року видно, що діяльність банку була націлена саме на надання кредитних послуг та отримання з них доходу. Ліквідність банку також зменшилася у 2022 році, хоча до цього була на одному і тому ж рівні.

Відповідно до розрахованих коефіцієнтів можна сказати, що у 2022 році ОТП Банк погіршує якість кредитного портфелю. Так у 2022 році деякі показники якості зросли, проте загальна картина все одно не є досить ідеальною. Банк є недостатньо стійким та забезпеченим до можливих втрат від зовнішніх чинників. Необхідно звернути увагу на рівень оцінки забезпеченості кредитного портфелю. Порівняно з 2021 роком у 2022-му банк значно збільшив резерв на покриття очікуваних кредитних збитків, що підвищило коефіцієнт захищеності позик і позитивно впливає на стійкість кредитного портфелю. Також позитивна динаміка спостерігається в покритті позик власним капіталом.

Таким чином, можемо зробити висновок, що захищеність кредитів посилюється, що є необхідним, враховуючи збільшення прострочених відсотків та основних сум кредитної заборгованості.

2.3. Практика управління кредитним портфелем та якість кредитного портфеля в ОТП Group

ОТП Group пропонує універсальні банківські послуги приблизно 16 мільйонам активних клієнтів в 11 країнах, більшість із яких розташовані в країнах Європейського Союзу, які пропонують Зараз привабливі можливості для зростання порівняно із середнім показником по ЄС.

ОТП працює ще в 10 країнах, крім Угорщини: Болгарії, Хорватії, Румунії, Росії, Сербії, Чорногорії, Албанії, Молдові, Україні та Словенія. 6 лютого ОТП завершила придбання НКВМ (Nova Kreditna Banka Maribor), що зміцнить

франшизу ОТР у Словенії шляхом створення одного з найбільших банків країни з часткою ринку близько 30% за кредитами та депозитами. Після придбання Ipoteka Bank (Ba3 стабільний, b2), для якого ОТР підписав договір купівлі-продажу 12 грудня 2022 року, присутність ОТР збільшиться до 12 країн. Станом на вересень 2022 року зарубіжні операції становили 58% його активів, які, за нашими оцінками, зростуть до 64% після придбання НКВМ та Ipoteka Bank. Станом на вересень 2022 року близько 49% його валових кредитів були надані роздрібним клієнтам, причому приблизно половина представлення іпотеки; 40% корпоративним; 4% – середньому бізнесу; і 7% становили ризики лізингу станом на ту ж дату.

В Угорщині частка ОТР на внутрішньому ринку становила 28% загальних активів і 24% корпоративних депозитів станом на вересень 2022 року, та на сьогодні є найбільшим банком країни. Банк особливо сильний на ринку роздрібної торгівлі Угорщини, з часткою ринку в 39% від загального обсягу роздрібних продажів депозитів, станом на вересень 2022 року, та близько 34% роздрібних кредитів.

Окрім сильної внутрішньої франшизи, ОТР займає провідні позиції на ринку за активами в Чорногорії (де це номер один), Болгарії (номер два), Сербії (номер два), Хорватії (номер чотири) та Словенії (друге місце) і є відносно великим споживчим кредитором у Росії. Ipoteka Bank - п'ятий за величиною банк Узбекистану, с загальні активи станом на червень 2022 року становили 1378 мільярдів форинтів (забезпечуючи зростання консолідованих активів ОТР на 4% станом на вересень 2022 року) і 8,5% частку ринку, а в іпотечному кредитуванні є лідером з часткою ринку 30%.

Придбання ОТР Alpha Bank Albania SH.A., албанська дочірня компанія Alpha Bank S.A. (Ba2 стабільний, b1), який є восьмим найбільшим кредитором в Албанії, була завершена в липні 2022 року.

Відповідно до рис. 2.9 можна побачити, що Україна займає незначну кількість активів серед інших країн. Враховуючи, що материнський банк ОТП та країною-засновником є Угорщина, то і основна частина активів знаходиться

в Угорщині. Можна окремо виділити Болгарію, що знаходиться на другому місці серед загальної кількості активів та становить 17%. Загальна кість активів OTP Group на початок 2022 року становить 28790 млрд. форинтів.

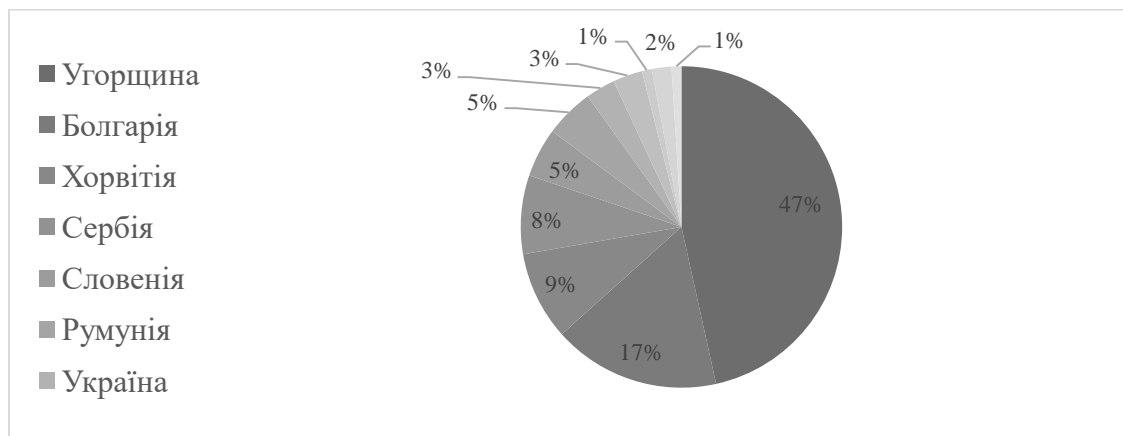

Рис. 2.9 – Загальна сума активів OTP Груп у розрізі країн

Розглядаючи кредитний портфель OTP Group можна розподілити портфель чистих кредитів за країнами. Таким чином, на рис. 2.10 ми бачимо, що українські кредити займають лише 4% в загальному кредитному портфелі.

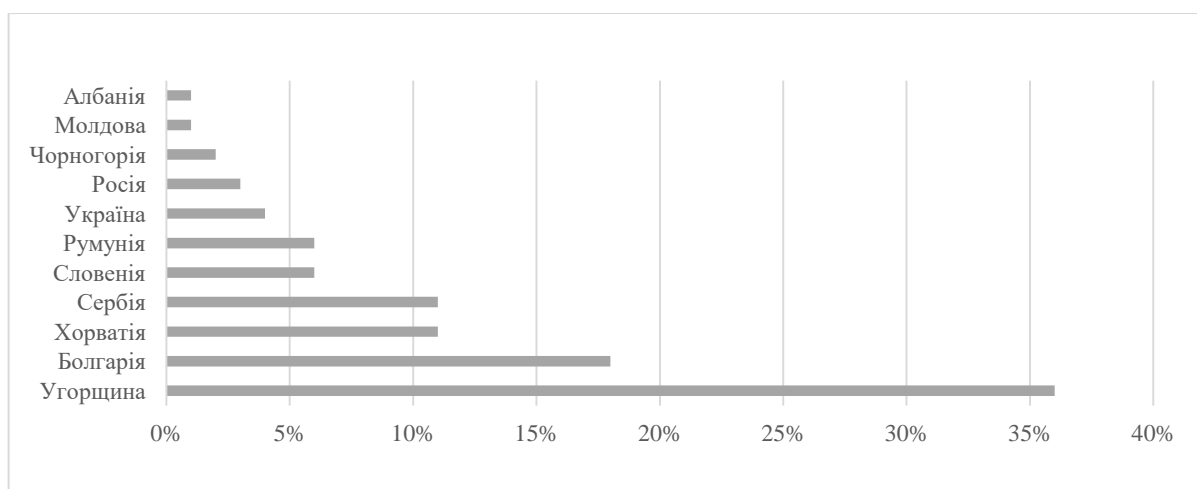

Рис. 2.10 – Структура консолідованного нетто-портфеля OTP Group відповідно до країн, %

Аналізуючи структуру кредитного портфелю необхідно звернути увагу на кредитні продукти. Таким чином на кінець 2021 та початок 2022 року найбільшу частку займають корпоративні кредити – 39% серед всього

кредитного портфелю. Друге місце посідають іпотечні кредити з часткою у 27% , далі йдуть споживчі кредити. Особливість споживчих кредитів в тому, що суми кредитування досить малі порівняно з корпоративним кредитуванням чи надання іпотечних кредитів, проте кількість надання споживчих кредитів у сумі для банку дає досить велику суму. Таким чином на початок 2022 року споживчі кредити беруть на себе 22% серед всього кредитного портфеля (рис. 2.11).

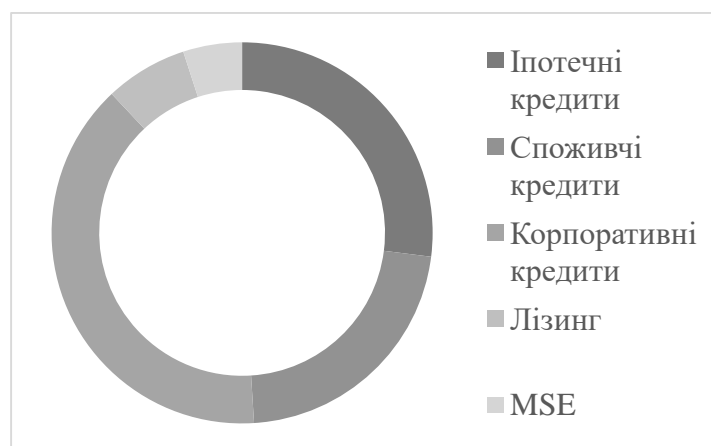

Рис. 2.11 – Структура кредитного портфелю OTP Group в розрізі наданих продуктів на перший квартал 2022 р, %

Станом початок 2022 року загальна сума чистого кредитного портфелю OTP Group становить 16054 млрд. форинтів [33]. При цьому в українському OTP Банку чистий кредитний портфель на перший квартал 2022 року становить 583 млрд. форинтів, та має іншу структуру за продуктами. Корпоративне кредитування так і залишається на першому місці і займає 56% від всього кредитного портфелю. Але далі все приймає зовсім іншу картину. Якщо в загальній OTP Group велике місце посідає іпотечне кредитування, то в Україні воно, навпаки, займає приблизно 1% в структурі кредитного портфелю. При цьому лізинг, що в OTP Group складає лише 7% на Українському ринку займає 28% кредитного портфелю і займає друге місце в цій структурі. Споживче кредитування займає 15% кредитного портфелю в Україні (рис 2.12).

Також, можна відмітити Словенію та Румунію, кредитний портфель яких складає 1015 млрд. форинтів та 1020 млрд. форинтів відповідно. В цих країнах

частка споживчих кредитів є досить низькою – 9% та 8%, проте досить розвинуте іпотечне кредитування і стає на рівні з корпоративним кредитуванням [33].

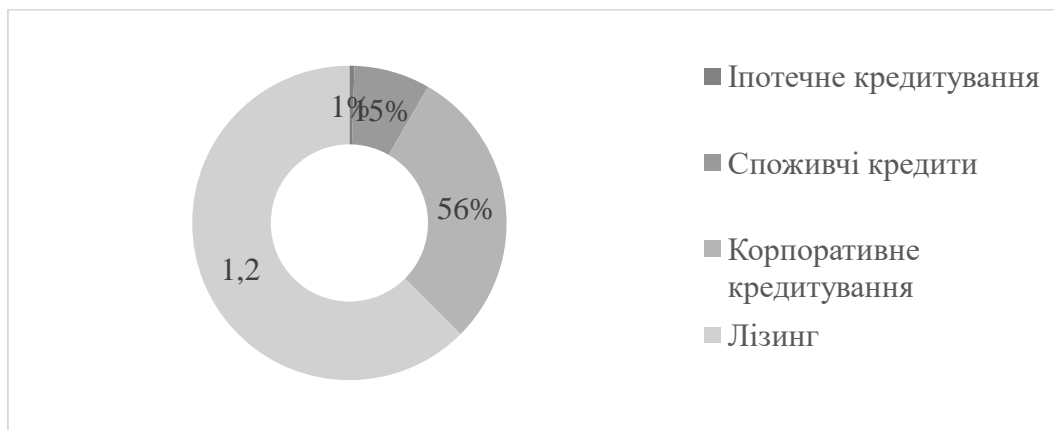

Рис. 2.12 – Структура кредитного портфелю за продуктами в українському ОТП Банку за перший квартал 2022 р, %

Аналізуючи кредитний портфель ОТП Group необхідно звернути увагу на рівень проникнення кредитування на ринок країни. Розглянемо динаміку проникнення в Угорщини, як країни материнського банку.

Проникнення на ринок – це міра того, наскільки продуктом або послугою користуються клієнти порівняно із загальним оціночним ринком для цього продукту чи послуги. Проникнення на ринок також можна використовувати для розробки стратегій, які використовуються для збільшення частки ринку певного продукту чи послуги.

Відповідно до рис. 2.13 бачимо, що найактивнішим періодом кредитування є період з 2008 по 2010 рік, хоча саме цей період у світі відзначається економічною кризою. Далі спостерігається спад проникнення кредитування, таким чином у 2016-2018 роках проникнення всіх видів кредитів у два рази менше ніж у 2010 році, коли рівень проникнення іпотечних кредитів складає 16,2 % до ВВП країни, а споживчих – 15,4 % до ВВП, що є найбільшими показниками за весь аналізуючий період. Позитивна динаміка спостерігається починаючи з 2019 року, так у період масштабної пандемії, що

повинно було б, навпаки, знизити активність населення, проникнення кредитування зросло і станом на початок 2022 року продовжує збільшуватися.

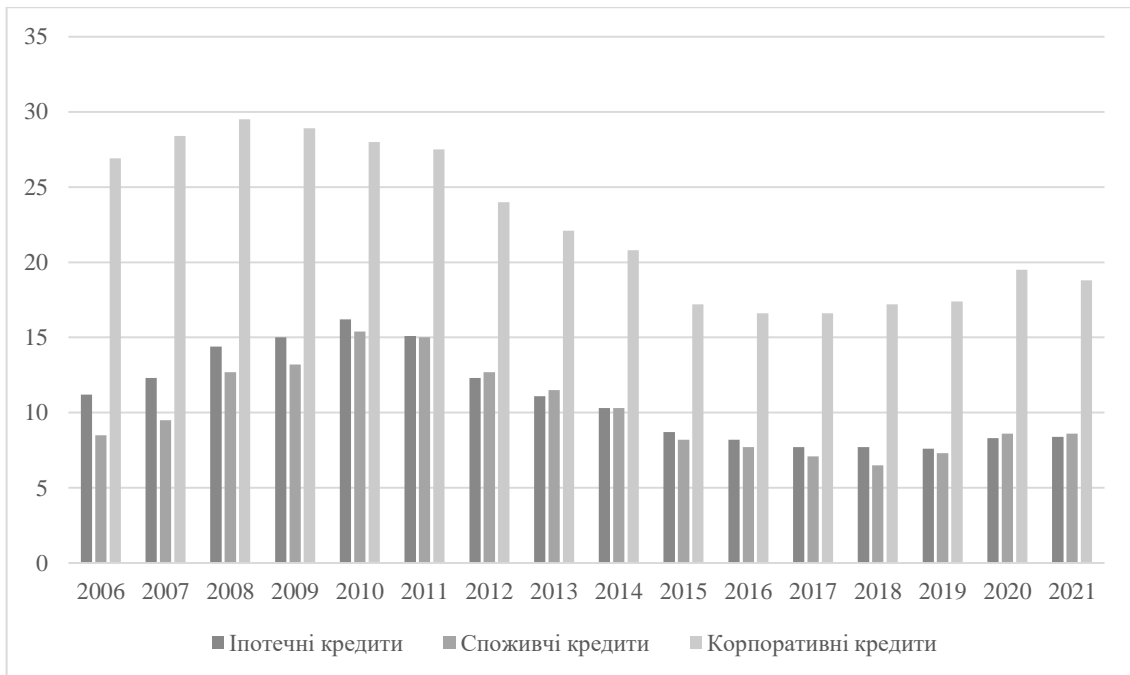

Рис. 2.13 – Динаміка рівня проникнення кредитування на ринку Угорщини за 2006-2021 рр., у % до ВВП

Проаналізуємо кредитний рейтинг та оцінки за Moody's (Moody's Investors Service) (табл. 2.2). Їх оцінка окремої кредитоспроможності банку призводить до базової кредитної оцінки (BCA). BCA представляє ймовірність самостійного банкрутства банку за відсутності зовнішньої підтримки. Потім Moody's включають оцінку підтримки від афілійованих осіб, щоб визначити скоригований BCA. На цьому етапі аналізу беруться до уваги «філії», наприклад, материнської, групової або кооперативної структури. Також проводиться аналіз «збитків через невдачу» (LGF). Що оцінює вплив банкрутства банку на очікувані втрати кожного класу кредитора у відповідь на різні форми очікуваного врегулювання, рівні збитків у масштабах фірми та структуру відповідальності. До того ж далі використовується все разом із додатковою оцінкою щодо інших ризиків, щоб отримати попередню рейтингову оцінку (PRA) для кожного оцінюваного інструменту.

Moody's проводить оцінку потенціалу державної підтримки, яка надається за потреби, для кожного класу інструментів, для визначення остаточного кредитного рейтингу для кожного оцінюваного інструменту, а також оцінки ризику контрагента.

Таблиця 2.2 – Оцінка ОТП Group: Moody's

	LGF	PRA	Рейтинг місцевої валюти	Рейтинг іноземної валюти
Рейтинг ризику контрагента	3	baa1	Baa1	Baa1
Оцінка ризику контрагента	3	baa1(cr)	Baa1(cr)	-
Депозити	3	baa1	Baa1	Baa1
Датований субординований борг банку	-1	ba2	-	Ba2
Заборгованість молодшого субординованого банку	-1	ba3	-	Ba3(hub)

Кредитний профіль ОТР зумовлений її діяльністю в окремих країнах Центральної та Східної Європи та Росії, а також внутрішній облік ризиків в Угорщині за 36% загальних активів групи за прогнозними даними за вересень 2022 року. Ці операції мають відмінні характеристики — діяльність в Угорщині, Словенії та інших країнах ЦЄС, особливо Болгарії, Румунії та Хорватія, мають відносно більш стабільні показники. В той час як операції ОТР в Росії та Україні є більш нестабільними і можуть становити ключову проблему для діяльності групи.

Середньозважений макропрофіль ОТР відображає домінування його діяльності в Угорщині (з помірним макропрофілем), Словенії (Сильний), Хорватії (Помірний), Болгарії (Помірний) і Румунії (Помірний), на які разом припадає близько 80% сукупних активів. Діяльність ОТР у Росії (дуже слабка,

3% активів), Україні (дуже слабка, 3% активів) та Узбекистані (слабка, 4% активів).

Призначений Moody's бал ризику активів ba3 на один щабель вищий (табл.2.3), ніж скоригований макрос, що також відображає покращене співвідношення проблемних кредитів ОТР як високе покриття проблемних кредитів резервами на збитки за кредитами. Призначений бал також відображає очікування щодо підвищення ризику активів ОТР від придбання НКВМ, враховуючи кращу якість активів останнього, хоча це покращення може бути компенсовано збільшенням проблемних кредитів через послаблення операційного середовища в країнах, у яких він працює.

Таблиця 2.3 – Методологія рейтингу та фактори системи показників

Фактори	Історичне співвідношення	Початкова оцінка	Очікувана тенденція	Присвоєна оцінка	Ключовий драйвер 1	Ключовий драйвер 2
Проблемні позики/Валові позики	6,0%	b1	↑	ba3	Очікувана тенденція	Застава та забезпечення покриття
Матеріальні звичайні капітали/активи, зважені на ризик	13,2%	baa3	↔	ba1	Очікувана тенденція	Стресостійкість капіталу
Чистий прибуток/Матеріальні активи	1,0%	ba2	↑	baa3	Очікувана тенденція	-
Ринкові кошти/Матеріальні банківські активи	7,9%	baa3	↓	baa3	Очікувана тенденція	-
Ліквідні банківські активи/Матеріальні банківські активи	37,3%	baa3	↔	baa3	Запас ліквідних активів	-
Комбінована оцінка платоспроможності		ba2		ba2	-	-
Комбінований показник ліквідності		baa3		baa3	-	-

Відношення проблемних кредитів ОТР до його валових кредитів становить 5,5% станом на вересень 2022 року, порівняно з 5,8% станом на кінець 2021 року, тоді як його 90-денні прострочені кредити становили на рівні 3,4% валових позик проти 3,2% станом на грудень 2021 року.

Співвідношення кредитів етапу 3 до валових кредитів у його діяльності в Угорщині знизився до 4,3% станом на вересень 2022 року з 4,6% станом на грудень 2021 року, але залишається вищим за середній коефіцієнт проблемних кредитів угорських банків.

Основна частина проблемних кредитів банку отримана від його найбільших операцій в Угорщині, Болгарії та Хорватії, але також і в більш слабких країнах, таких як Росія та Україна.

В Україні відношення кредитів третьої стадії до валових кредитів сильно зросло до 14,2% станом на вересень 2022 р. з 6,3% на грудень 2021 р. Власне покриття загальної суми консолідованих кредитів Етапу 3 також було високим і становило 65% станом на кінець вересня 2022 р. Загалом загальний запас резервів на покриття збитків за кредитами/проблемних кредитів становив значні 108% станом на вересень 2022 року [33].

Історично склалося так, що ОТР має вищі запаси проблемних кредитів, ніж його угорські аналоги, оскільки вона керує власним відділом тренувань через свою дочірню компанію ОТР Факторинг. У результаті проблемні кредити можуть залишатися на балансі банку довше. Група проводить аналогічні операції в Сербії, Болгарії, Словаччині, Румунії та Україні.

2.4. Вплив непрацюючих кредитів на банківську конкурентоспроможність на прикладі ОТП Group

Кредитний ризик є можливістю виникнення негативних наслідків для фінансових результатів банку та його капіталу внаслідок невиконання боржником своїх зобов'язань перед банком. Цей ризик створює ймовірність

зростання неповернутих кредитів. Особлива увага до управління кредитними ризиками з'явилася під впливом світової економічної кризи, спричиненої пандемією Covid-19.

Тож визначимо спрямованість банківського сектора запобігання зростання кількості безнадійних кредитів. Враховуючи важливість та вплив можливості кредитного ризику на успіх у бізнес та стан ліквідності банку, необхідно керувати ризиками. З цією метою було встановлено низку правил, включаючи Базельські угоди. У 1988 році міжнародний стандарт капіталу, заснований на ризику, був встановлений у формі угоди, відомої як Базель I, а пізніше Угода Базель II 2004 р., а також Угода Базель III 2010 р., що регулює та покращує процес управління ризиками для адекватного покриття всіх ризиків капіталом.

Збільшення суми непрацюючих кредитів (NPL) у активів банку потребує збільшення резервів на можливі втрати в майбутньому, що зменшує суму, доступну для кредитування, та безпосередньо впливає на фінансові результати банку.

На рис 2.14 бачимо, що рівень непрацюючих кредитів в АТ «ОТП Банк» у 2022 році значно зріс, хоча до 2021 року включно спостерігаємо позитивну динаміку. Показник NPL у 2022 році зріс на 124,07%, а враховуючи зменшення загальної кількості наданих кредитів його частка в кредитному портфелі банку збільшилася з 6% до 19%, що вказує на зниження якості кредитного портфеля.

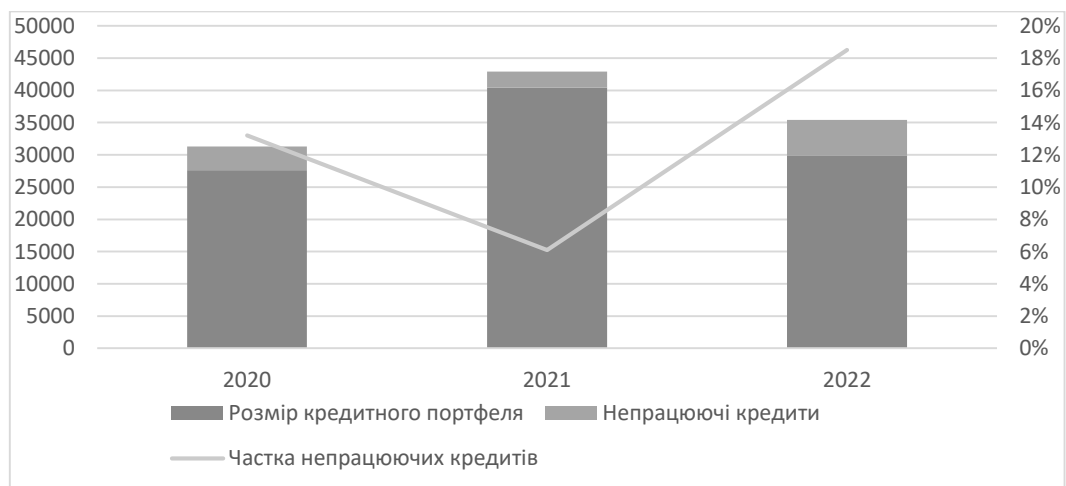

Рис 2.14 - Рівень непрацюючих кредитів в АТ «ОТП Банк», 2020-2022 р.

OTP Group виділяється своїми бізнес-результатами як одна з найкращих банківських груп, оскільки її дочірня компанія в Угорщині була оголошена у 2021 році «Найкращим банком у Центральній Азії та Східної Європи», згідно з щорічним рейтингом журналу «Банкір», член групи Financial Times, отримав нагороду «Кращий банк Центральної та Східної Європи» на Euromoney Awards за визначні досягнення у 2021 році. Крім того, OTP Group оголошений найкращим банком у Сербії, Болгарії, Чорногорії та Албанії.

Проблемні кредити, тобто прострочені кредити, не мають загальноприйнятого визначення, але визначення прийняте більшістю центральних банків у тому, що вони, зазвичай, є кредитами з простроченим терміном погашення на 90 і більше днів.

Також, такими вважаються кредити, які навряд чи будуть отримані без примусового стягнення застави, незалежно від кількості прострочених днів або ризику. NPL можуть виражатися через ставку непрацюючих кредитів, яка вказує на коефіцієнт непрацюючих кредитів, який є відношенням суми непрацюючих кредитів у банку. Кредитний портфель до загальної суми непогашених кредитів банку є показником ефективності банку отримання погашення своїх кредитів. Відповідно до «Рішення про класифікацію балансових активів та позабалансових статей банку», прострочені кредити — це всі вимоги щодо наданих кредитів, за якими основна сума та відсотки прострочені на 90 днів або більше, на підставі чого тримісячна (і вище) вартість процентних платежів капіталізується, рефінансується чи відкладається ; або менше 90 днів, коли є інші підстави вважати, що банк не зможе стягнути загальну суму вимоги в борг.

Виникла необхідність визначити знецінення фінансових активів та зобов'язань, тому Рада з міжнародних стандартів фінансової звітності (IASB) опублікувала у липні 2014 року МСФЗ (IFRS) 9 - міжнародний стандарт фінансової звітності, який запровадив поняття очікуваних кредитних збитків (ECL), який слугує для визнання знецінення та регулює класифікацію та оцінку фінансових активів та зобов'язань. Знецінення кредиту визнає знецінення на

індивідуальній чи колективній основі у три етапи. Перший етап - кредити з простроченням платежу до 30 днів (dpd), другий етап - кредити на 30-90 dpd, а третій етап - NPL або 90 + dpd.

Відповідно до табл. 2.4 якість кредитного портфеля для всіх учасників Групи визначається на групи :

1 - кредити з простроченням до 30 днів (активні розміщення);

2 - кредити, які потребують моніторингу та які мають прострочення на 30-90 днів;

3 - NPL (більше 90 днів у заборгованості або ті, які не мають спроможності платити, або були позовні, або вони реструктуризовані, або в стані банкрутства і тому належать до цієї групи позик). Згідно з останніми наявними даними у 2021 році SKB bank зі Словенії мав найнижчу ставку NPL лише 1,3%, тоді як в Росії був найвищий рівень NPL – 11,4%. Очевидно, що через пандемію Covid у 2020 році відбулося збільшення частки NPL у 6 країнах, тоді як у 5 країнах частка NPL зменшилася (Угорщина, Україна, Румунія, Албанія, Чорногорія).

ОТР bank Nyrт (угорський банк) був заснований у 1949 році в Угорщині як Національний ощадний банк, а сьогодні це абсолютний лідер ринку з часткою ринку 25%. 2 стадія кредитного портфеля показує, що кількість кредитів з простроченням на 30-60 днів зменшується після стрибка в 2020 році, викликаного пандемією Covid, що означає, що кількість кредитів, з яких можуть виникнути нові NPL зменшується (табл. 2.4). У 2021 році обсяг NPL зріс до 4,60%.

Таблиця 2.4 – Якість кредитного портфелю ОТП Group

Дані ОТР GROUP	Валові позики клієнтам											
	1 етап			2 етап			3 етап			90+		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
ОТР Bank Хорватія	83,2	76,6	80	10,5	14,7	12,1	6,3	8,7	8	3,7	4,2	4,1

Продовження табл. 2.4

к _{покриття}	0,8	0,8	0,6	3,55	5,7	5,9	63,6	53,9	61,4			
SKB bank Словенія	98,9	82,9	86	0	15,6	12,7	1,14	1,5	1,3	0,4	0,4	0,4
к _{покриття}	0,4	0,5	0,3	0	4,3	5	8,7	36,3	56,1			
DSK bank Болгарія	88,6	81,3	84	4,3	11,3	9,8	7,2	7,4	6,2	4,6	4,8	3,9
к _{покриття}	1,1	1	1	9,8	12,6	15,5	62	65,6	68,2			
ОТР СКВ Group Чорного рія	88,8	81,4	76,7	3,9	11,4	16,3	7,3	7,2	7	5,3	4,8	4,5
к _{покриття}	1,1	1,3	1	4,8	9,3	6,5	68,2	63,9	66			
Отр банка Сербія	96	88,8	89,9	1,8	8,6	7,2	2,2	2,6	2,9	1,7	1,5	1,9
к _{покриття}	0,4	0,8	0,7	5,8	8,5	6,1	50	53,6	54			
ОТР Албанія	93,8	79,5	87	3,1	17,5	9,7	3,1	3	3,3	1,5	2,2	1,6
к _{покриття}	1,2	1,3	1,2	10,1	10,4	11,4	33,1	54,2	73,3			
Мобіасбанк Молдова	97,8	92	91,9	0,8	5,1	6,2	1,4	3	1,8	0,4	1,6	1,3
к _{покриття}	1	1,1	1,3	23,6	19,5	13,6	39,7	48	54,3			
ОТР bank Румунія	83,9	80,2	79,8	7,7	13,3	14,5	7,5	6,5	5,7	5	4,5	3,5
к _{покриття}	1,3	1	1	5,7	9	8,4	53,7	54,6	57,5			
ОАО Отр bank Росія	75	74,8	76,5	12	11,3	12,1	13	13,9	11,4	12,3	13	11,6
к _{покриття}	5,3	4,6	3,8	27,4	43,1	31,1	93,4	93,4	95,1			
CJSC ОТР bank Україна	73,8	82,4	87,1	8,9	7,2	6,6	17,3	10,4	6,3	11,1	6,4	3,3
к _{покриття}	0,9	1,9	1,9	8,3	15,9	18,5	77,9	74,3	69,6			
ОТР bank Угорщина	91,4	77,9	78	4,2	18	17,4	4,3	4,2	4,6	3,2	3,1	2,5
к _{покриття}	0,8	0,8	1	12,4	10,1	8,9	55,4	54,5	42,7			

де $k_{\text{покриття}}$ – власне покриття позик згідно з МСФЗ 9 (%)

Результати дослідження свідчать про зменшення частки непрацюючих кредитів у загальному обсязі кредитів, що прямо пропорційно зростанню прибутку банків та збільшенню частки ринку, а отже, і конкурентоспроможності банків. Зростання прибутку банків свідчить про

зменшення обсягу непрацюючих кредитів. З 11 банків-членів Групи цю тезу було підтверджено на прикладі семи банків, за винятком дочірніх банків Групи в Сербії, Албанії, Чорногорії та Угорщині (рис.2.15). Лідери ринку, які мають більшу конкурентну перевагу як з точки зору частки ринку, так і з точки зору операційних результатів, мають найнижчий рівень непрацюючих кредитів у загальному портфелі. ОТП Словенії має найнижчий відсоток непрацюючих кредитів у загальному обсязі кредитів. Незважаючи на те, що вона посідає четверте місце на ринку, вона має безумовно найкращий результат: у 2021 році цей показник знизився з 1,50% до 1,30%, а прибуток подвоївся.

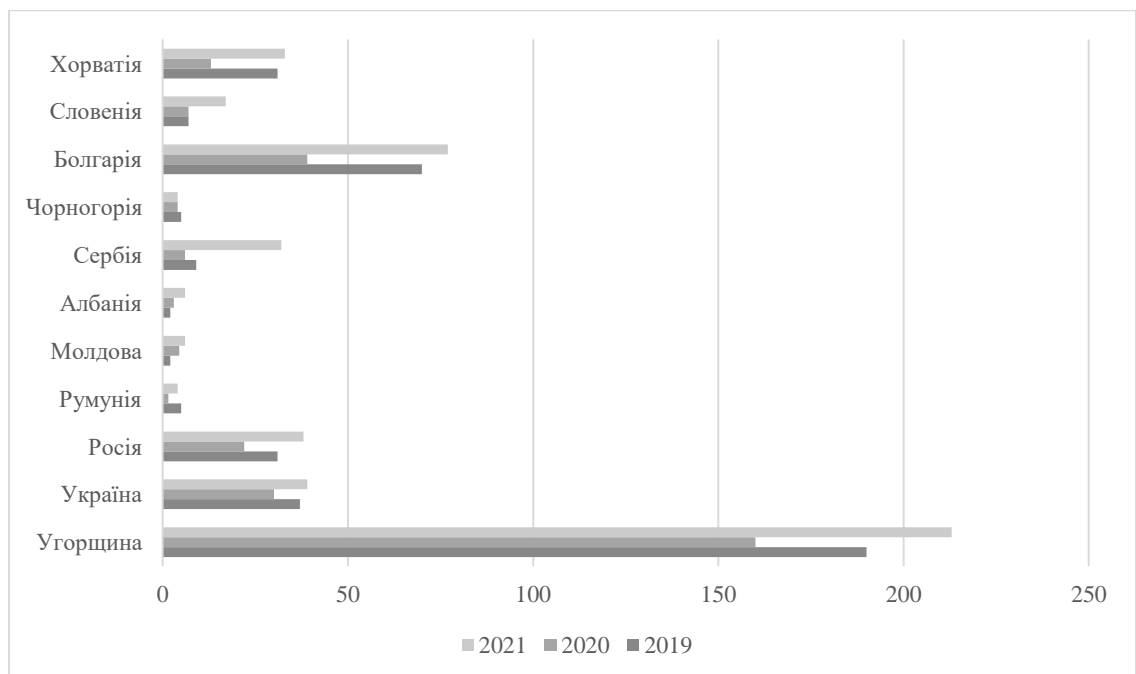

Рис. 2.15 – Прибуток членів групи ОТП за спостережуваний період у мільйонах євро

Подвоєним прибутком, за ним слідує ОТП Moldova SA, який також отримав значний прибуток і знизив рівень непрацюючих кредитів до 1,80% у 2021 році. Крім того, ОТП Банк в Угорщині є абсолютним лідером на угорському ринку з рекордно високим прибутком і відносно низьким рівнем непрацюючих кредитів - 4,60%.

Сербія та Албанія, як члени ОТП Group з числа країн, що отримали статус країн, що у процесі вступу до ЄС, мають напролюд хорошу кредитну якість, що

є результатом успішно реалізованої стратегії управління ризиками. Так, сербська дочірня компанія мала рівень непрацюючих кредитів 2,90% і потроїла свій прибуток у 2021 році. Вона є лідером ринку за такими показниками, як кількість виданих кредитів і другий за розміром банк, тоді як албанська дочірня компанія більш ніж удвічі збільшила прибуток у 2021 році, та має рівень непрацюючих кредитів 3,30%. Сербська та албанська дочірні банки частково завдячують хорошим результатам, пов'язаним із прибутком, завдяки збільшенню частки ринку. Проте їхній портфель непрацюючих кредитів, як і в ОТП Банку Угорщини, дещо збільшився, що також може бути наслідком проблем, що виникли під час злиття банків.

Що стосується ОТП Bank Hungary, то заходи Європейського центрального банку з 2020 року, які передбачають зниження процентних ставок для сприяння економічного зростання та суспільного споживання, вплинули на зростання інфляції, що негативно вплинуло на рівень непрацюючих кредитів.

Серед членів групи ОТП з країн ЄС найгірший результат був зафіксований у DSK Bank Bulgaria, який досяг виняткових прибутків і є другим за розміром активів банком на болгарському ринку, але його обсяг NPL перевищує прибуток ОТП Bank Romania, який займає лише 9-е місце за розміром ринку з часткою в 4% у банківському секторі Румунії та з найнижчим прибутком серед усіх членів ОТП Group в ЄС. На останньому місці знаходяться дочірні компанії в Україні та Росії; вони обидві мають гірші ринкові позиції, ніж інші члени ОТП Group (Україна посідає 9-те місце за розміром активів) та найбільший NPL.

Окремо можна виділяти ОТП Банк Молдови, що також має дуже хороший результат, враховуючи те, що він належить до банківського ринку за межами банківського ринку зони ЄС.

Висновки до розділу 2

В процесі аналізу діяльності банку та, зокрема, кредитного портфеля АТ «ОТП Банк» було розглянуто динаміку балансу банку, капітал та основні показники ефективності кредитного портфеля.

На основі аналізу структури кредитного портфеля можна зробити висновки, що до воєнного часу спостерігалось збільшення кредитів наданих корпоративним та роздрібним клієнтам, але в цілому структура не змінилася. Розглядаючи окремо складові кредитного портфелю, можна побачити, що в роботі з роздрібними клієнтами, банк обрав політику спрямованості на споживчі кредити, саме вони займають найбільш велику частку. В кредитах наданих корпоративним клієнтам структура майже не змінилася, лише у 2022 році зменшилася питома вага кредитування у сфері фінансів та страхування.

Треба відмітити, що структура кредитного портфеля ОТП Банку в Україні значно відрізняється від кредитного портфеля ОTR Group, де лідуючі позиції в кредитуванні займають іпотечні та корпоративні кредити.

До 2021 року включно спостерігається позитивна динаміка по зниженню непрацюючих кредитів банку. У 2022 році їх кількість зросла майже у два рази, при тому, що загальна кількість позик зменшилася, тим самим зменшуючи якість кредитного портфеля АТ «ОТП Банк». Така ситуація зумовила збільшення резервів на покриття можливої заборгованості.

Також, було розраховано основні коефіцієнти дохідності, ризиковості та ліквідності, за результатами яких можна зробити такі висновки:

- за рахунок збільшення резервів на покриття кредитних збитків показники ризиковості у 2022 році мають позитивні результати;
- доходи за кредитними операціями у 2022 році зменшили питому вагу у загальній сумі доходів банку, хоча дохідність кредитного портфеля збільшилася;
- показники ліквідності знизилися.

В порівнянні з іншими країнами, в яких функціонує ОТП Банк Україна демонструє досить низькі результати. В загальній сумі активів ОTR Group ОТП Банк України займає дуже малу частку - 3%. Не дуже великими, також є прибуток, хоча у 2021 році можна спостерігати позитивну динаміку. В порівнянні з іншими країнами можна спостерігати досить велику кількість прострочених кредитів, особливо на першому та третьому етапі.

Отже, можна зробити висновок, що до початку повномасштабної війни в Україні, діяльність АТ «ОТП Банк» та якість кредитного портфеля покращувались та показували позитивну динаміку. У 2022 році якість кредитного портфеля банку погіршилася, натомість політика банку гарно бориться з ризиками, що покращує його надійність та стійкість.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ

3.1. Основні проблеми управління кредитним портфелем банку

Банківський бізнес є ризикованим бізнесом, і, надаючи фінансові послуги, вони приймають різні види фінансових ризиків. За останнє десятиліття розуміння місця комерційних банків у фінансовому секторі суттєво покращилося. Виконуючи свої ролі, вони, як правило, діють як принципали в угоді. Таким чином, вони використовують свій власний баланс, щоб полегшити операцію та поглинути пов'язані з нею ризики. Сама природа банківського бізнесу є дуже чутливою, оскільки їх зобов'язаннями є депозити вкладників, і вони використовують ці депозити для отримання кредитів для своїх позичальників, що фактично є прибутковою діяльністю для більшості банків. Якщо банки належним чином і ефективно не керуватимуть портфелем кредитних позик, вони можуть наразитися на високий ризик дефолту, що може призвести до фінансових труднощів, включаючи банкрутство. Все одно, окрім інших послуг, банки повинні створювати кредити для своїх клієнтів, щоб заробляти гроші, рости та виживати у жорсткій конкуренції на ринку. Управління кредитним портфелем визначає прибутковість банків. Це також може визначати їх стійкість або операційну ефективність.

Таким чином, співробітники, які займаються управлінням кредитами в банках, повинні регулярно контролювати кредитний портфель і вивчати фактори, що впливають на інфікованість кредитного портфеля, і діяти негайно, щоб знайти рішення для виявлених недоліків. Неактивна реакція кредитного персоналу на пошук рішень щодо факторів, що загрожують ефективності кредитного портфеля, може призвести до величезних збитків для банку, оскільки кредитний портфель є джерелом життя багатьох фінансових установ.

При початку аналізу кредитного портфелю банку необхідно відповісти на такі основні запитання:

- Як банк управляє своїм кредитним портфелем?
- Який процес кредитування в банку?
- Які інструменти чи методи використовує банк для зменшення кредитного ризику дефолту?
- Що повинен зробити банк, щоб покращити управління кредитним портфелем?

Управління кредитним портфелем (СРМ) є ключовою функцією для банків (та інших фінансових установ, включаючи страховиків та інституційних інвесторів) з великими багатогранними портфелями кредитів, часто включаючи неліквідні позики. Історично його роль полягала в тому, щоб зрозуміти сукупний кредитний ризик установи, підвищити віддачу від цих ризиків (іноді шляхом торгівлі позиками на вторинному ринку та хеджування), а також виявлення та управління концентрацією ризику. На відміну від традиційних функцій створення та управління кредитним ризиком, які розглядають лише окремі угоди чи позичальників, СРМ переглядає всю кредитну книгу.

Фінансова криза 2007 року змінила спосіб роботи більшості функцій у цих установах, і СРМ не є винятком. Історична роль СРМ зберігається. Однак нові нормативні вимоги, особливо щодо капіталу та ліквідності, збільшення витрат і тиску на маржу, а також зміни ринкових умов підштовхнули СРМ до ширшої ролі з необхідністю тісного узгодження з іншими сферами, такими як фінанси, казначейство, дані про ризики та методологія та функції створення бізнесу.

Управління кредитним ризиком є важливою складовою фінансової індустрії, де банки та інші кредитні установи постійно прагнуть оптимізувати свої стратегії. Однак, зважаючи на численні проблеми, з якими сьогодні стикаються установи, досягти успіху в управлінні кредитним ризиком легше сказати, ніж зробити. Ми розглянемо 10 головних проблем, з якими стикаються банки в роботі з управління кредитними ризиками:

1. Усе більш складні нормативні вимоги. Банки повинні орієнтуватися в регулятивному ландшафті, що постійно змінюється, часто запроваджуючи нові правила та вимоги. Недотримання цих правил може призвести до значної фінансової та репутаційної шкоди.

2. Якість і доступність даних. Точні та своєчасні дані необхідні для ефективного управління кредитним ризиком. Однак багато банків стикаються з проблемами якості та доступності даних.

3. Брак кваліфікованих кадрів. Управління кредитним ризиком вимагає команди з різноманітними навичками, включаючи статистичне моделювання, аналіз даних та оцінку ризиків. Однак пошук і утримання такого кваліфікованого персоналу може бути проблемою.

4. Швидко змінювані ринкові умови. Фінансова галузь постійно змінюється, ринкові умови змінюються швидко й часто. Банки повинні мати можливість швидко адаптуватися до цих змін, щоб мінімізувати ризик і максимізувати прибутки.

5. Ризик контрагента. Ризик дефолту або інші негативні дії контрагентів можуть суттєво вплинути на стратегії управління кредитним ризиком. Не всі банки мають уявлення про ризики своїх контрагентів, що не дозволяє їм вжити профілактичні засоби для пом'якшення ризику.

6. Ризики кібербезпеки. Загрози кібербезпеці викликають дедалі більше занепокоєння банків та інших фінансових установ, оскільки вони можуть завдати значної фінансової та репутаційної шкоди.

7. Економічні спади. Економічні спади можуть суттєво вплинути на управління кредитним ризиком, внаслідок зростання процентних ставок і погіршення кредитної якості.

8. Узгодження бізнес-стратегії. Ефективне управління кредитним ризиком вимагає чіткого розуміння загальної бізнес-стратегії установи. Однак узгодити стратегії управління кредитним ризиком із ширшими бізнес-цілями може бути складно.

9. Адаптація до нових технологій. Технології постійно розвиваються,

регулярно з'являються нові інструменти та платформи. Банки повинні швидко й ефективно адаптуватися до цих нових технологій, щоб залишатися конкурентоспроможними.

10. Збалансування ризику та прибутку. Це є однією з найважливіших проблем, з якими стикаються банки в їхніх зусиллях з управління кредитним ризиком. Банки повинні прагнути максимізувати прибуток при мінімізації ризику, що є важким завданням, яке вимагає глибокого розуміння ринків, економіки та окремих позичальників.

Головною причиною погіршення якості кредитного портфеля банку у 2022 році стала повномасштабна війна. Воєнний стан призводить до загрози стабільності економіки та погіршення фінансової ситуації багатьох позичальників, що може викликати збільшення кредитного ризику. Одною основних проблем є зниження платоспроможності позичальників. Воєнний стан призвів до економічного спаду, зменшення виробництва та збільшення безробіття. Така ситуація, безумовно, вплинула на фінансову ситуацію позичальників, враховуючи те, що як було досліджено ОТП Банк значну частину своєї діяльності направляв на споживчі кредити. Крім того, руйнування інфраструктури та знищення майна, призупинення бізнесу підвищує ризик неплатоспроможності, а також зменшується сума забезпечених кредитів заставами.

Однією з причин зниження якості кредитного портфеля є коливання валютних курсів, що негативно впливає на позичальників, які мають зобов'язання в іноземній валюті. Також, не менш важливим фактором є загальний занепад економіки, що призвів до зменшення попиту, збільшення ризику банкрутства підприємств, та недовіри до банків в цілому.

Відповідно до опитування кредитного менеджера банку СВЕ та відповідей на анкету, банк стикався з різними проблемами щодо управління кредитним портфелем в історії банку [35]. Ці проблеми:

1. Клієнти можуть перенаправити позику, тобто вони не використовують свою позику за призначенням.

2. Відсутність бази даних як на національному, так і на мікрорівні.
3. Відсутність адекватної оцінки для управління кредитним портфелем.
4. Недостатня інформація від різних державних органів, як-от конкретний сектор економіки та центральна статистика, для оцінки кредиту, особливо проектного фінансування позик.
5. Відсутність прозорості з боку клієнта щодо надання документів контрольного списку для банків, наприклад, надання двох різних звітів про доходи для цілей оподаткування та для банківського контрольного списку за однакові звітні періоди.
6. Співробітник банку може не ідентифікувати та належним чином оцінити інформацію, необхідну для прийняття рішень (відсутність етичної поведінки та пошук конфліктних інтересів), таку як мета кредиту та джерело погашення, історія погашення позичальника та поточна спроможність, бізнес-експертиза клієнта статус економічного сектору та його положення в секторі.
7. Неспроможність забезпечити своєчасне отримання та перегляд фінансової інформації може перешкодити ранньому виявленню потенційних проблем і можливості негайно звернути увагу на ці проблеми.
8. Несвоєчасний перегляд фінансової інформації може призвести до затримки виявлення порушень угоди, що може поставити під загрозу можливість виконання кредитної угоди. Нехтування поновленням заявки УСС може перетворити забезпечений кредит на незабезпечений кредит.

3.2. Шляхи вдосконалення якості кредитного портфеля ОТП Банк в сучасних умовах

Враховуючи воєнний стан країни та усі вище перелічені проблеми з якими стикнувся АТ «ОТП Банк», пропонуємо розглянути можливі шляхи покращення якості кредитного портфеля.

При даному управлінні кредитним портфелем можна побачити зменшення дохідності на 21,7% за рахунок зниження отриманих доходів від кредитних операцій. Враховуючи воєнні дії та нестабільну ситуацію в країні для покращення якості кредитного портфеля необхідно змінити організацію самого кредитного портфеля. Порівнюючи ОТП Банк в Україні та в інших країнах, особливо в Угорщині, де знаходиться материнський банк особливо відчутна різниця в структурі кредитного портфеля. Тому пропонуємо змінити структуру кредитного портфеля, щоб налагодити процентну дохідність за тими, чи іншими кредитними операціями.

В табл. 3.1 Наведені дані щодо кількості наданих як корпоративним так і роздрібним клієнтам по кожній з основних ланок структури портфелю.

Таблиця 3.1 – Структура кредитів наданим приватним та корпоративним клієнтам за 2022 рік

Надані кредити	Кількість наданих кредитів, млн. грн	Процентна ставка
Роздрібним клієнтам	7500	-
Споживчі кредити	6255	0,01%
Іпотечні кредити	870	30%
Автокредити	315	11,99%
Мікробізнес	67,5	35%
Корпоративним клієнтам	31500	-
Оптова та роздрібна торгівля	11497,5	25%
Сфера виробництва	8536,5	10,11%
Сільське господарство	5292	9%
Операції з нерухомістю	1669,5	35,38%
Фінансова та страхова діяльність	1638	24%
Транспорт та зберігання	1732,5	13,9 %
Інші	1165,5	20%

Порівняємо кредитну заборгованість та кредитний ризик фізичних і юридичних осіб у 2022 році, беручи до уваги кредити, чиє фінансове становище є не задовільним чи критичним. Для фізичних осіб це кредити, що знаходяться в 4 та 5 класі, тобто їх тягар перевищує 80% від чистого доходу. Для юридичних осіб це 8,9 та 10 класи (табл. 3.2). Таким чином, можна сказати, що кредити корпоративним клієнтам є більш надійними. До того ж дохідність по таким

кредитам є значно вищою. Таким чином ми пропонуємо звернути увагу та вдосконалити сферу кредитування фізичних осіб.

Таблиця 3.2 – Розподіл кредитів, наданих фізичним та юридичним особам у та розміру кредитного ризику за класами боржника у 2022 р.

Приватні кредити				Корпоративні кредити			
Клас	Сума кредитної заборгованості	Кредитний ризик	%	Клас	Сума кредитної заборгованості	Кредитний ризик	%
4	62 736,59	46 911,09	74,77	8	386 299,26	109 263,22	28,28
				9	703 467,27	51 692,49	7,35
5	2 565 571,62	2 359 333,43	91,96	10	5 489 566,74	4 389 794,10	79,97

Для початку спрогнозуємо розмір кредитного портфелю на 2023 рік. Відповідно до рис. 3.1 кредитний портфель зросте на 17% і буде становити приблизно 35000 млн.грн.

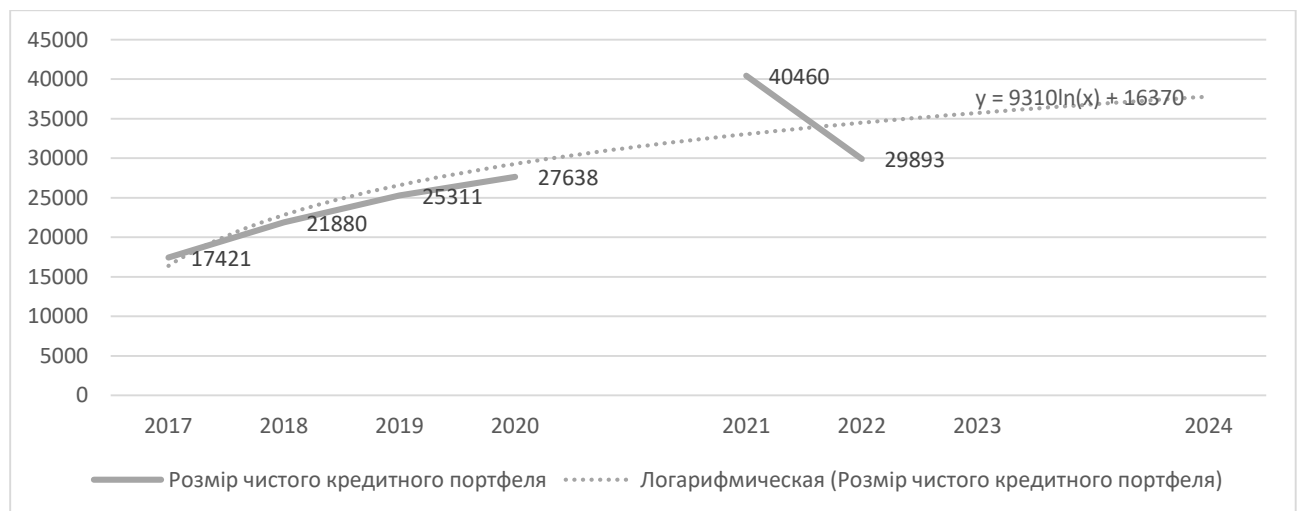

Рис. 3.1 – Прогноз обсягу кредитного портфелю ОТП Банк

Враховуючи структуру та прогноз на майбутній період (рис. 3.2) кількість кредитів наданих корпоративним клієнтам на 2023 рік становитиме 31 млн.грн., а роздрібним – 10 млн.грн.

Наближуючись до закордонного досвіду запропонуємо структуру кредитного портфелю, в якому буде переважати іпотечне кредитування та кредитування малого бізнесу. Враховуючи кількість кредитів фізичним і юридичним особам збільшимо суму кредитування житла до 3475 млн.грн,

кредитування мікробізнесу до 2200 млн.грн, автокредитування до 325 млн. грн. При цьому частку споживчих кредитів зменшимо до 40%.

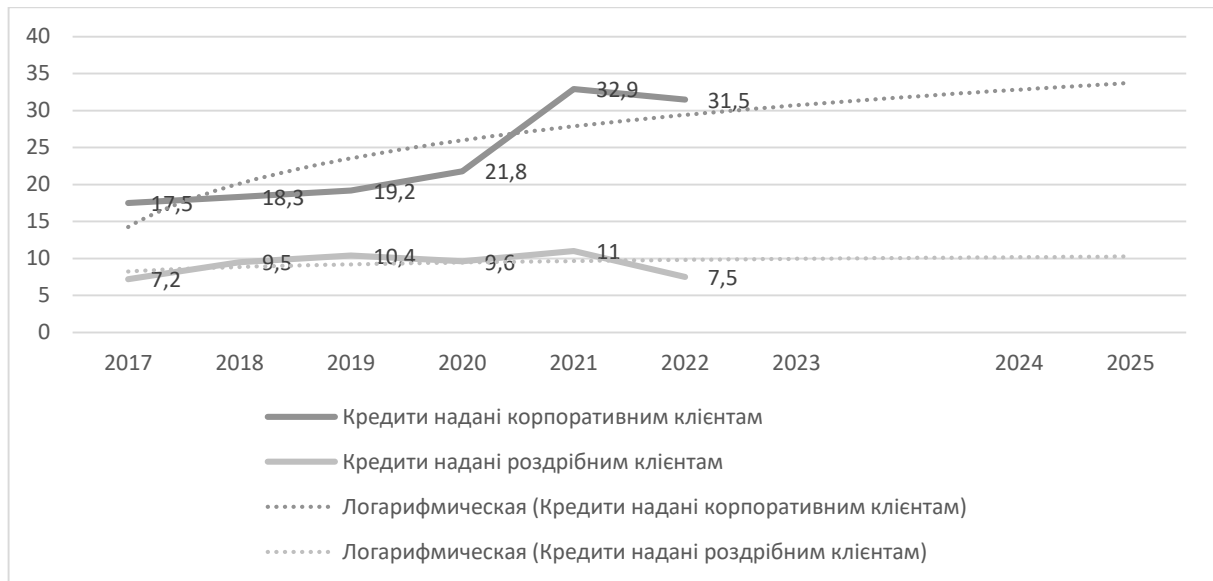

Рис. 3.2 – Прогноз структури кредитного портфеля ОТП Банк

За формулою 1.5 розрахуємо дохідність лише цієї структурної одиниці. Таким чином, отримуємо результати зведені в табл. 3.3. Треба відмітити, що структуру кредитування юридичних осіб залишимо сталою, так як вона є досить ефективною на даний час.

Таблиця 3.3 – Прогнозована зміна дохідності ОТП Банк внаслідок зміни структури кредитного портфеля

Кредити надані роздрібним клієнтам	Відсоткові ставки	Кількість наданих кредитів, млн. грн	Частка кредитів	Дохідність кредитного портфеля у 2022	Прогнозована кількість наданих кредитів, млн. грн	Частка кредитів	Дохідність кредитного портфеля у 2023
Споживчі кредити	0,01%	6255	83%	26%	4000	40%	34%
Іпотечні кредити	30,00%	870	12%		3475	35%	
Автокредити	11,99%	315	4%		325	3%	
Мікробізнес	35,00%	67,5	1%		2200	22%	

Отже, за результатами розрахунків бачимо, що дохідність кредитного портфеля зростає майже на 30% та склала 34%.

На основі результатів і висновків дослідження пропонуються наступні наслідки для врахування в майбутніх стратегіях втручання, які спрямовані на покращення управління кредитним портфелем АТ «ОТП Банку»:

1. участь у плануванні та управлінні портфелем; робота з бізнес-групами та окремими особами у створенні обізнаності про кредитні ризики в межах спроможності банку приймати ризики;
2. розробка та підтримка структури повноважень щодо схвалення кредитів та надання повноважень на схвалення кваліфікованим і досвідченим особам;
3. навчання для співробітників для підвищення їх потенціалу та перевірки відповідності кредитного навчання, розробка управління базою даних для управління даними портфеля та встановлення системи інформаційних технологій для покращення зв'язку та своєчасного отримання точних даних;
4. представлення інформації про ризики банку та його керівництво та своєчасний контроль ризиків дефолту;
5. стежити за впровадженням політики та стандартів управління кредитним портфелем, які відповідають нормативним вимогам і загальним цілям банку;
6. покращувати впровадження рекомендацій щодо управління ризиком дефолту;
7. впоратися зі змінами політики управління кредитними ризиками з регуляторним органом.

Щоб пом'якшити вплив проблемних кредитів, кредитори повинні зосередитися на глибшій оцінці позичальників і робити це постійно, щоб приймати кращі рішення. Це особливо важливо для постійних клієнтів, коли

кредитори потребують постійного доступу та перегляду платоспроможності позичальника протягом тривалого періоду.

Одним з прикладів, як фінтех-стартап може покращити якість кредитного портфеля, є використання новітніх технологій та аналітики для поліпшення процесу кредитування та управління ризиками. Наприклад, фінтех-стартап може розробити автоматизовану платформу для оцінки кредитного ризику та прийняття рішень щодо надання кредиту. Ця платформа може використовувати алгоритми машинного навчання та штучного інтелекту для аналізу великого обсягу даних про позичальників, їхніх фінансових показників, кредитної історії та інших релевантних факторів. На основі цих аналізів платформа може швидко та об'єктивно оцінити кредитний ризик і прийняти рішення щодо надання або відмови у кредитуванні. Така платформа може також надати функціонал для моніторингу та управління кредитним портфелем, що дозволяє в режимі реального часу відслідковувати стан кредитів, ризикові сигнали та приймати необхідні заходи в разі змін.

Банками можливе застосування технологій агрегації повторюваних рахунків. Що дозволяє отримати точну та цілісну фінансову картину заявників на позику, і не лише один раз у рамках початкової оцінки, а безперервно протягом тривалого часу. Це забезпечує такі основні переваги:

1. Доступ до фінансових даних у режимі реального часу для отримання найновішої інформації замість використання цифр на основі застарілих документів.
2. Забезпечення вищої якості даних шляхом отримання їх безпосередньо з цифрових банківських рахунків, а не з друкованих документів або сканованих документів, які сприйнятливі до шахрайства або помилок ручного введення.
3. Отримання повної фінансової картини позичальників шляхом агрегування всіх їхніх фінансових рахунків.

4. Отримання оновленої контактної інформації щоразу, коли позичальники змінюють номери телефонів, адреси електронної пошти чи місця проживання, щоб забезпечити найвищу доступність.

5. Моніторинг залишків на рахунках позичальників для оптимізації стратегії стягнення заборгованості.

Відповідно до Плану дій ECOFIN (Рада з економічних і фінансових питань), що спрямований на комплексний пакет для вирішення проблемних кредитів можна запропонувати ОТП Банку такі основні заходи [37]:

— Заходи щодо подальшого розвитку вторинних ринків непрацюючих кредитів, особливо з метою усунення невиправданих перешкод для обслуговування кредитів третіми сторонами та передачі кредитів.

— Заходи для посилення захисту забезпечених кредиторів шляхом надання їм більш ефективних методів повернення вартості забезпечених позик за допомогою прискореного позасудового стягнення застави.

— Запровадити законодавчі пруденційні механізми захисту, щоб запобігти ризику недоотримання резервів для проблемних кредитів. Такі захисні механізми щодо нещодавно виданих позик, які згодом стають безнадійними, означатимуть мінімальний рівень резервів і відрахувань із власних коштів, які банки повинні будуть робити для покриття понесених і очікуваних збитків.

— Сприяння прозорості проблемних кредитів шляхом покращення доступності та порівнянності даних стосовно проблемних кредитів і потенційної підтримки розробки учасниками ринку інформаційних платформ або кредитних реєстрів проблемних кредитів [36].

Висновки до розділу 3

На підставі проведеного дослідження, спираючись на зарубіжний досвід, запропоновано змінити структуру кредитного портфеля. В особливості збільшення частки кредитування житла та малого бізнесу. Таким чином було

виявлено збільшення дохідності кредитного портфеля до 34%. Також було прогнозовано збільшення кредитного портфеля, а разом і з тим суми кредитування роздрібних клієнтів, за рахунок чого банк має можливість розширити свою діяльність на більш прибуткові сфери.

Нижче наведено декілька рекомендацій, які можуть сприяти покращенню кредитного портфелю банку в 2023:

— Оцінка кредитної якості: провести детальний аналіз кредитного портфелю, ідентифікуйте небезпечні та проблемні активи. Зосередити увагу на недоречних кредитних ризиках та запроваджуйте стратегії для зменшення ризику неплатежів.

— Диверсифікація портфелю: розширити кредитний портфель шляхом розробки продуктів та послуг, спрямованих на нові ринкові сегменти або ніші. Розгляньте можливості для розвитку в існуючих або нових галузях економіки.

— Кредитний скоринг: використовувати сучасні методи кредитного скорингу та аналітики для більш точного оцінювання ризику кредитування. Застосовувати технології штучного інтелекту та машинного навчання для автоматизації процесу прийняття рішень щодо кредитування.

— Кредитні політики: оновити кредитну політику, щоб вона була сучасною та відповідала змінам у фінансовому середовищі. Тут важливо враховувати вимоги регуляторів та забезпечуйте дотримання правил та нормативів.

— Ефективне керування ризиками: зміцнювати систему внутрішнього контролю, розробляти стратегії зменшення ризику та покращення моніторингу кредитного портфелю. Забезпечувати вчасне виявлення й управління ризиковими ситуаціями.

— Кредитний маркетинг: розробити ефективну стратегію маркетингу кредитних продуктів та послуг. Зверніть увагу на вивчення та залучення нових клієнтів, підтримку та розширення взаємовідносин з існуючими клієнтами.

— Партнерства та співпраця: Розглянути можливості співпраці з іншими фінансовими установами, технологічними компаніями або фінтех-стартапами для спільного розвитку та прискорення інновацій.

Важливо враховувати особливості ринку та конкурентну ситуацію, а також здійснювати постійний моніторинг та оновлення стратегій відповідно до змін у фінансовому середовищі.

ВИСНОВКИ

ОТП Банк є одним з лідерів в банківському секторі України, що пропонує клієнтам різні послуги, особливо в кредитуванні. У 2022 році можна спостерігати зниження рентабельності активів банку на 80% в порівнянні з 2021 роком, що безпосередньо пов'язано з військовими подіями в країні. Проте така ситуація не припинила кредитування клієнтів, і у 2022 році кількість наданих кредитів корпоративним та роздрібним клієнтам хоч і були меншими за попередній рік, та перевищили результати по наданим кредитам у 2020 році. Якість кредитного портфеля комерційного банку оцінюється за декількома ключовими показниками. Основні фактори, які використовуються для оцінки якості кредитного портфеля, включають наступне:

— Якість активів: Оцінюється рівень кредитного ризику кожного окремого кредиту в портфелі. Це охоплює аналіз кредитної історії клієнтів, їхню платоспроможність та можливість відшкодування кредитів. Банк оцінює ризики, пов'язані з недоїмкою платежів, прострочкою, невиконанням зобов'язань тощо.

— Диверсифікація портфеля: Кредитний портфель повинен бути розподілений між різними секторами економіки та клієнтами. Диверсифікація допомагає зменшити ризик залежності від одного конкретного сектору або клієнта.

— Кредитний ризик: Банк оцінює загальний кредитний ризик портфеля шляхом аналізу кредитного рейтингу кожного кредитного клієнта. Більш високий кредитний рейтинг вказує на менший кредитний ризик, тоді як низький рейтинг може свідчити про високий ризик неплатоспроможності.

— Ліквідність: Банк також оцінює ліквідність кредитного портфеля, тобто можливість швидко перетворити кредити на грошові кошти в разі необхідності. Ліквідність є важливим фактором для забезпечення фінансової стійкості банку.

— Прибутковість: Крім якості активів, банк також оцінює прибутковість кредитного портфеля. Це охоплює аналіз процентних ставок, комісійних

В цілому, кредитний портфель скоротився на 11,2% в порівнянні з 2021 роком. Значної зміни за останні три роки зазнала структура наданих кредитів корпоративним та роздрібним клієнтам. Можна побачити, що у 2020 році кредити надані роздрібним клієнтам перевищували кредити надані корпоративним клієнтам на 2%, у 2021 році спостерігається різке збільшення кредитів наданих корпоративним клієнтам, а у 2022 році кредитів наданих роздрібним клієнтам було менше на 76%.

Аналізуючи структуру кредитів наданих корпоративним клієнтам спостерігається збільшення частки позик наданих підприємствам в сфері сільського господарства та виробництва, та зменшення позик наданих підприємствам у сфері торгівлі та фінансовій та страховій діяльності. В роботі з роздрібними клієнтами банк збільшив надані споживчі кредити, при чому іпотечне кредитування стало займати значно меншу частку серед загальної кількості позик.

Не зважаючи на недовіру банку у складний воєнний час, у 2022 році клієнти продовжували вносити кошти на депозитні рахунки, загальна кількість яких склала на 36,2% більше ніж у 2021 році. Проте, як один із основних регуляторних стандартів - норматив адекватності капіталу (Basel 1) на досить високому рівні. Норматив полягає в тому, щоб забезпечити відповідну взаємодію між ризиками, які банк приймає на себе, і його власними коштами. При нормі у 10%, у 2022 році цей показник сягав 27,7%, що більше ніж у 2021 на 7,8%.

При оцінці якості кредитного портфеля необхідно приділити увагу резервам на покриття збитків, так як вони безпосередньо впливають на стійкість комерційного банку, та допомагає зменшити можливі втрати в результаті неплатоспроможності боржників. За останні роки цей показник збільшився, що було необхідним, враховуючи військову ситуацію країни та

збільшення непогашених кредитів. Така ситуація спричинила збільшення коефіцієнту захищеності на 0,22, та склав 0,31, що все одно є дуже низьким для банку.

Частка непрацюючих кредитів за даними НБУ на 1 січня 2023 року в ОТП Банку склала 18,5%, коли у 2021 році складала 6,1%, у 2020 - 13,2%, а у 2019 - 17,2%, що вказує на ефективне управління кредитним портфелем до 2022 року.

Відповідно до розрахованих коефіцієнтів можна сказати, що у 2022 році значно погіршилася якість кредитного портфелю, хоча до 2021 року можна спостерігати позитивну динаміку, що вказує на правильно обрану політику управління кредитним портфелем. Головною причиною такого результату стала ескалація військових дій в Україні, що призвело до призупинення кредитування з одного боку, і збільшення прострочених позик з іншого.

Спираючись на розраховані коефіцієнти можна зробити висновок, що у 2020 році значно зменшилася дохідність кредитного портфеля. Саме тому для покращення якості кредитного портфелю пропонується збільшити доходи від кредитних операцій за рахунок зміни структури. Прослідкувавши лінію тренду можна зробити прогноз наданих кредитів як роздрібним так і корпоративним клієнтам. В даному випадку проаналізувавши нинішню структуру можна зробити висновок, що змін потребує саме кредитування фізичних осіб. Пропонується збільшити іпотечні кредити з 12 до 30 %, мікробізнес з 1% до 22%, натомість зменшити частку споживчих кредитів з 83% до 40%. Така структура допоможе збільшити загальну дохідність кредитного портфеля з 26% до 34%.

Для подальшого покращення якості кредитного портфеля АТ «ОТП Банк» має переглянути управління кредитним портфелем та його формування. Пропонується прийняти досвід інших країн де веде діяльність ОТП Банк, та переглянути структуру кредитного портфеля. Також пропонується вдосконалити систему моніторингу та покращити кредитний аналіз позичальників. Для збільшення кредитного портфелю пропонується розширити діапазон кредитних продуктів для привернення позичальників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бугель Ю. Напрями удосконалення сучасних методів управління банківським кредитним портфелем. Галицький економічний вісник. 2010. №2(27). С.157-163.
2. Бугель Ю. В. Управління кредитним портфелем комерційного банку в ринкових умовах господарювання: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Тернопіль: ТНЕУ, 2009. 253 с
3. Бондаренко Л. Поняття кредитного портфеля комерційного банку і критерії його конкурентоспроможності. Вісник Національного Банку України. 2008. № 3. С. 31-33.
4. Гаряга Л. О. Управління кредитним портфелем у контексті реформування банківської системи України. Ефективна економіка. 2016. № 10.
5. Куліш Г.П., Кот М. А. Управління кредитним портфелем банку. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 18. С. 463-467.
6. Макаренко Ю. П., Самойлова Д. О. Теоретичні аспекти управління кредитним портфелем банківської установи. Економіка та держава. 2020. № 6. С. 87-91.
7. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку: Підруч. К.: КНЕУ, 2004. 468 с
8. Антипенко Н. В., Охріменко В. В. Аналіз кредитного портфеля комерційних банків України у сучасних умовах. Економіка. Фінанси. Право. 2021. № 12(1). С. 5-8.
9. Бровко Л. І., Сорока Ю. В., Бровко Є. І. Аналіз кредитного портфеля комерційних банків України в сучасних умовах. Економіка та держава. 2018. № 11. С. 85-89.
10. Пашков А.М. Оцінка якості кредитного портфеля. Гроші і кредит. 1997. № 5. С. 29-30.

11. Соловей Н. В., Скрипниченко І. О. Проблеми якісної оцінки кредитного портфеля комерційного банку. Економіка. Фінанси. Право. 2020. № 1(2). С. 15-19.
12. Степаненко С. В., Римар О. Г., Гулюк О. І. Методи вдосконалення управління кредитним портфелем банку в сучасних умовах. Ефективна економіка. 2021. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2021_3_29.
13. Радова Н. В., Гаркуша Ю. О. Методи та інструменти управління кредитним ризиком у банках. Фінансова-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2018. Вип. 3. С. 64-71.
14. Лінтур І., Ковач С. Напрямки дослідження ризиковості кредитних операцій в банківському бізнесі. Економіка та суспільство. 2021. № 25. С. 112- 115.
15. Дем'яненко І. В., Бандура Ю. В. Роль НБУ в формуванні кредитного портфеля комерційного банку. Ефективна економіка. 2020. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_2_27
16. Коптюх О. Г. Вплив рефінансування на кредитний портфель банків: теоретичні аспекти та моделювання. Бізнес Інформ. 2017. № 5. С. 190-195.
17. Жукова Е.Ф. Банківський менеджмент- Юнітидана, 2009. - 303с.
18. Конституція України від 28 червня 1996р.// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
19. Закон України «Про банки та банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року № 2121 – III / Урядовий кур'єр. – 2001. №8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
20. Закон України «Про Національний банк України» від 20 травня 1999 року № 679-XIV / (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 29, ст.238). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>

21. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12 липня 2001 року № 2664-III // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 1, ст. 1 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>
22. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 30 жовтня 1996 року № 448/96-ВР // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 51, ст.292). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80#Text>
23. Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23 лютого 2012 року № 4452-VI // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 50, ст.564). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text>
24. Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 5 квітня 2001 року № 2346-III // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 29, ст.137). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text>
25. Закон України «Про цінні папери і фондовий ринок» від 23 лютого 2006 року № 3480-IV // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, № 31, ст. 268) . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
26. Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Положення, затверджене постановою правління НБУ від 30.06.2016 № 351. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#n18>.
27. Верхуша Н.П. Механізм управління кредитним ризиком банку : дис. на здобуття. наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.00.08. Суми, 2012. 234 с.
28. Segoviano, Miguel, and Charles Goodhart. 2009. Banking stability measures. In IMF Working Paper. January 1. URL: <https://www.elgaronline.com/display/book/9781035305605/book-part-9781035305605-20.xml>
29. Steiner, Maria Teresinha Arns, Pedro José Steiner Neto, Nei Yoshihiro Soma, Tamio Shimizu, and J. C. Nievola. 2006. Using Neural Network Rule

- Extraction for Credit-Risk Evaluation. *International Journal of Computer Science and Network Security* 6: 6–16. URL: <https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net>
- 30.Slovik, Patrick, and Boris Cournède. 2011. Macroeconomic Impact of Basel III. In *OECD Economics Department Working Papers*. February 14. URL: <https://deliverypdf.ssrn.com/delivery.php?>
- 31.Modeling of Bank Credit Risk Management Using the Cost Risk Model by Yanenkova Iryna, Nehoda Yuliia , Drobyazko Svetlana, Zavorodnii Andrii and Berezovska Lyudmyla *J. Risk Financial Manag.* 2021, 14(5), 211; URL: <https://doi.org/10.3390/jrfm14050211>
- 32.Тисячна Ю. С. Методичні підходи до оцінки якості кредитного портфеля банку. *Фінанси та банківська справа*.2014 р. №1. С. 278-283
- 33.Sustainable Finance Framework introduction and Credit Update OTP Group URL:https://www.otpbank.hu/static/portal/sw/file/OTP_Bank_Debt_Pres_June_2022.pdf
- 34.Річний звіт АТ «ОТП Банк» URL: <https://www.otpbank.com.ua/about/informations/annual-reports/>
- 35.Mohd Abass Bhat, Shagufta Tariq Khan Scrutinize the effectiveness of loan portfolio management: challenges and remedial. *Studies in Indian Place NamesUGC Care Listed Journa*, 2020, Vol-40, P.303-314
- 36.Progress in the Reduction of Non-Performing Loans in Europe. European Commission - Fact Sheet (Brussels, 18 January 2018)
- 37.Політика щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року від 2020 року – НБУ
- 38.Павлова Є.П. Удосконалення методики оцінки якості кредитного портфелю банку Молодіжний науковий вісник Української академії банківської справи НБУ, Серія: економічні науки, 2018. №3. С. 80-91
- 39.Офіційний сайт АТ «ОТП Банк» URL: <https://www.otpbank.com.ua>

Звіт про фінансовий стан АТ «ОТП Банк» станом на 31 грудня 2021 року

	Примітки	31 грудня 2022 року	31 грудня 2021 року
АКТИВИ			
Грошові кошти та їх еквіваленти	4	4,749,260	3,870,163
Кредити та аванси банкам	5	21,720,592	9,129,391
Кредити та аванси клієнтам	6	29,892,900	40,460,458
Інвестиції в цінні папери	7	32,852,589	14,627,919
Похідні фінансові активи		3,246	8,376
Інвестиції в дочірні підприємства, спільні підприємства та асоційовані підприємства	8	139,143	139,143
Інвестиційна нерухомість		24,634	26,075
Поточні податкові активи		5	110
Відстрочені податкові активи	16	65,407	68,847
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	9	362,306	344,801
Основні засоби	9	802,462	948,483
Інші фінансові активи	10	330,426	118,981
Інші нефінансові активи	10	62,568	76,697
Загальна сума активів		91,005,538	69,819,444
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Кошти банків		231	1,225
Кошти клієнтів	11	77,736,460	57,064,997
Похідні фінансові зобов'язання		9,233	4
Інші залучені кошти		159	176
Забезпечення:			
Резерви за кредитними зобов'язаннями та контрактами фінансової гарантії	24	301,643	298,908
Інші фінансові зобов'язання	12	1,070,480	1,106,276
Інші нефінансові зобов'язання	12	137,164	137,788
Поточні зобов'язання з податку на прибуток		119,500	149,689
Загальна сума зобов'язань		79,374,870	58,759,063
КАПІТАЛ			
Статутний капітал	22	6,186,023	6,186,023
Нерозподілений прибуток		3,772,426	3,175,320
Емісійний дохід	22	405,075	405,075
Результат від операцій з акціонером	22	1,236,294	1,236,294
Інші резерви		30,850	57,669
Загальна сума власного капіталу		11,630,668	11,060,381
Загальна сума власного капіталу та зобов'язань		91,005,538	69,819,444

Затверджено до випуску керівництвом АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ОТП БАНК» та підписано від його імені:

Володимир Мудрий
 Голова Правління

26 квітня 2023 року

Наталія Дюба
 Головний бухгалтер

26 квітня 2023 року

Примітки, надані на сторінках 08-106, є невід'ємною частиною цієї окремої фінансової звітності.

Звіт про фінансовий стан АТ «ОТП Банк» станом на 31 грудня 2021 року

	Примітки	31 грудня 2021 року	31 грудня 2020 року (як рекласифіковано)	31 грудня 2019 року (як рекласифіковано)
АКТИВИ				
Грошові кошти та їх еквіваленти	4	3,870,163	3,510,420	3,139,593
Кредити та аванси банкам	5	9,129,391	13,628,078	4,308,470
Кредити та аванси клієнтам	6	40,460,458	27,638,193	25,311,393
Інвестиції в цінні папери	7	14,627,919	12,503,675	10,824,761
Похідні фінансові активи		8,376	10,561	454
Інвестиції в дочірні підприємства, спільні підприємства та асоційовані підприємства	8	139,143	139,143	139,143
Інвестиційна нерухомість		26,075	27,857	28,152
Поточні податкові активи		110	90	64
Відстрочені податкові активи	16	68,847	76,544	38,747
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	9	344,801	358,631	196,461
Основні засоби	9	948,483	822,412	564,279
Інші фінансові активи	10	118,981	98,434	152,745
Інші нефінансові активи	10	76,697	110,869	77,061
Загальна сума активів		69,819,444	58,924,907	44,781,323
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ				
Кошти банків		1,225	132	189,668
Кошти клієнтів	11	57,064,997	47,838,522	35,401,926
Похідні фінансові зобов'язання		4	844	3,447
Інші залучені кошти		176	267	378,133
Резерви за кредитними зобов'язаннями та контрактами фінансової гарантії		298,908	279,484	83,939
Інші фінансові зобов'язання	12	1,106,276	1,043,519	767,140
Інші нефінансові зобов'язання	12	137,788	109,274	97,768
Поточні зобов'язання з податку на прибуток		149,689	81,304	84,827
Загальна сума зобов'язань		58,759,063	49,353,346	37,006,848
КАПІТАЛ				
Статутний капітал	22	6,186,023	6,186,023	6,186,023
Нерозподілений прибуток		3,175,320	1,630,209	(103,513)
Емісійний дохід	22	405,075	405,075	405,075
Результат від операцій з акціонером	22	1,236,294	1,236,294	1,236,294
Інші резерви		57,669	113,960	50,596
Загальна сума власного капіталу		11,060,381	9,571,561	7,774,475
Загальна сума власного капіталу та зобов'язань		69,819,444	58,924,907	44,781,323

Затверджено до випуску керівництвом АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ОТП БАНК» та підписано від його імені:

Володимир Мудрий
Голова Правління

17 серпня 2022 року

Наталя Дюба
Головний бухгалтер

17 серпня 2022 року

Примітки, надані на сторінках 8-112, є невід'ємною частиною цієї окремої фінансової звітності.

**Окремий звіт про прибуток АТ «ОТП Банк» станом на 31 грудня
2022 року та 31 грудня 2022 року**

	Примітки	2022	2021
		За наростаючим підсумком із початку року до дати звітності	За наростаючим підсумком із початку року до дати звітності
Процентні доходи, у т.ч.:	13	8,787,828	5,770,296
Процентний дохід, обчислений із застосуванням методу ефективного відсотка	13	8,774,395	5,740,629
Інші процентні доходи	13	13,433	29,667
Процентні витрати	13	(1,981,446)	(1,129,067)
Чистий процентний дохід (Чисті процентні витрати)	13	6,806,382	4,641,229

	Примітки	2021	2020 (як реклаसифіковано)
		За наростаючим підсумком із початку року до дати звітності	За наростаючим підсумком із початку року до дати звітності
Процентні доходи, у т.ч.:	13	5,770,296	4,962,915
Процентний дохід, обчислений із застосуванням методу ефективного відсотка	13	5,740,629	4,943,088
Інші процентні доходи	13	29,667	19,827
Процентні витрати	13	(1,129,067)	(1,409,227)
Чистий процентний дохід (Чисті процентні витрати)	13	4,641,229	3,553,688